

Waterspiegel

Opinieblad van de Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)

EUROPESE KADERRICHTLIJN WATER (KRW)

SPECIAAL
BEWAAR-
NUMMER

**Wat heeft de KRW het
drinkwater gebracht?**

Stakeholders aan het woord
VEMW, Natuur & Milieu, LTO

RIWA
'Aandacht voor drinkwater-
functie van oppervlaktewater'

 Vewin

22ste jaargang, nummer 5
december 2019

Colofon

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

UITGEVER

Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

HOOFDREDACTEUR

Arjen Frentz, frentz@vewin.nl

REDACTIE

Arjen Frentz, Hans de Groene,
Amarins Komduur,
Patricia van der Linden,
Philip Reedijk
redactiewaterspiegel@vewin.nl

EINDREDACTIE

Philip Reedijk,
philip@maascommunicatie.nl

FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES

Van Beek Images, Maas
Communicatie/Tom Pilzecker,
Esa, Vewin, Shutterstock, Hollandse
Hoogte, Angeliek de Jonge

ABONNEMENTEN

Waterspiegel wordt gratis
toegezonden aan mensen die
beroepsmatig betrokken zijn bij
de watersector. Adreswijzigingen
kunnen worden gericht aan
Vewin, Postbus 90611, 2509 LP
Den Haag. Verzoeken om een
abonnement zijn ter beoordeling
van de hoofdredactie:
redactiewaterspiegel@vewin.nl.

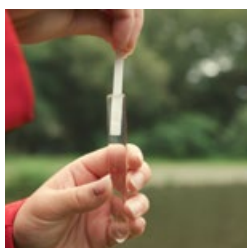
Artikelen uit deze uitgave mogen
worden overgenomen na toestem-
ming van de uitgever. De gebruikte
foto's zijn bedoeld als illustratie en
hoeven niet de beschreven situatie
letterlijk weer te geven. De redactie
heeft zijn uiterste best gedaan om
alle copyright-houders van gebruikt
beeldmateriaal op te sporen. Indien
u meent dat u rechthebbende bent,
kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden
in een seal van biofolie. Deze
mat-transparante folie is binnen
90 dagen volledig composteerbaar
en mag dus in de GFT-bak.
Biofolie is gemaakt van de
reststoffen van maasproducten en
aardappelzetmeel.

Inhoud

Tweede Kamer: 'Minister moet regie pakken bij KRW'	4
Column: Marleen van Rijswijk	5
Wat is de Europese Kaderrichtlijn Water?	6
Wat heeft de Kaderrichtlijn Water het drinkwater gebracht?	10
Natuur & Milieu: 'Kwaliteit Nederlandse wateren onder druk'	12
VEMW: 'Diffuse verontreinigingen belangrijkste knelpunt'	14
LTO Nederland: 'KRW-norm voor ons niet heilig'	16
Continu betrouwbaar drinkwater leveren, hoe doen we dat?	18
Waterbeeld: Gekanteld perspectief	19
'Rivierdossier legt verband tussen rivierafvoer en waterkwaliteit'	20
Uit de regio: 'Samen werken aan waterkwaliteit'	24
PBL en KWR: 'Zorgelijk beeld bronnen drinkwaterproductie'	30
Gebiedsdossiers grondwaterwinningen	33
'Regie minister laatste planperiode KRW essentieel'	34
RIWA: 'Aandacht voor drinkwaterfunctie oppervlaktewater'	36
Achterspiegel: Beleidsnota Drinkwater	40

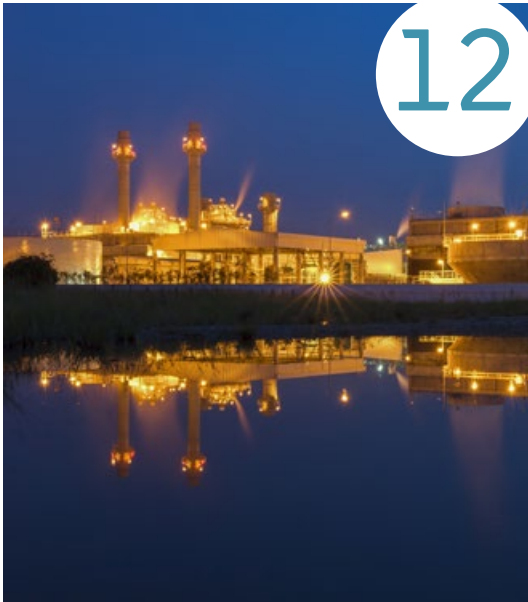

10

Wat heeft de KRW het drinkwater gebracht?

De KRW is een richtlijn die geldt sinds 2000 en als doel heeft de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater binnen EU-lidstaten te waarborgen. Hiertoe stelt de KRW doelen, die elk land moet bereiken. Welke gevolgen heeft dit gehad voor de drinkwatervoorziening? Een overzicht.

12

Stakeholders aan het woord

De Nederlandse waterketen kent uiteenlopende actoren en stakeholders. Drie daarvan – Rob van Tilburg (directeur Programma's, Natuur & Milieu), Roy Tummers (directeur Water, Vereniging voor Energie, Milieu en Water) en Claude van Dongen (portefeuillehouder Bodem- en waterkwaliteit, LTO Nederland) – geven hun visie op de KRW en de waterkwaliteit in ons land.

36

'Meer aandacht voor drinkwaterfunctie oppervlaktewater'

De oppervlaktewaterkwaliteit is de afgelopen jaren onvoldoende verbeterd om alle doelen van de KRW te halen. Er is dus actie nodig, volgens de Vereniging van Rivierwaterbedrijven, RIWA. Mede in het licht van nieuwe uitdagingen pleiten zij voor meer aandacht voor de drinkwaterfunctie van het oppervlaktewater.

Tweede Kamer: 'Minister moet regie pakken bij KRW'

Op 11 november vond in de Tweede Kamer het Wetgevingsoverleg Water (WGO) plaats. Minister Cora van Nieuwenhuizen van IenW ging in debat met de waterwoordvoerders van D66, PVV, VVD, CDA, GroenLinks, SP, PvdA, Partij voor de Dieren en 50PLUS. De Kamerleden vroegen de minister bij de nieuwe planperiode van de Kaderrichtlijn Water (KRW) prioriteit te geven aan de drinkwatervoorziening.

Na 2021 gaat de nieuwe planperiode van de KRW in. Meerdere partijen vroegen naar de regie voor wat betreft de verschillende plannen van het Rijk, provincies en waterschappen in het komende jaar en de prioritering voor de drinkwaterbronnen gezien de nieuwe planperiode. Rutger Schonis (D66) vroeg hoe de minister regie gaat voeren op de verschillende plannen, Jaco Geurts (CDA) vroeg of zij denkt dat zij de doelen van de KRW gaat halen. Het CDA voorzag dat de KRW-doelen voor Nederland te hoog gegrepen zijn.

KRW-doelen niet vrijblijvend

Laura Bromet (GroenLinks) benadrukte dat de doelen van de KRW niet vrijblijvend zijn. Ze stelde dat de huidige plannen tekortschieten om de doelen te halen en dat vooral bij de landbouw nog veel moet gebeuren. Ook Cem Laçin (SP) stelde dat het komende jaar cruciaal is voor de waterkwaliteit en de KRW. Volgens Laçin is dit het moment om door te pakken. Voor wat betreft landbouw (bestrijdingsmiddelen en nitraat) haalt Nederland de doelen niet en hij vroeg daarom welke regie de minister pakt.

Moties waterkwaliteit

William Moorlag (PvdA) vroeg de minister de gebiedsdossiers drinkwater als basis te nemen in de nieuwe plannen voor de KRW en wilde weten hoe de minister de doelen van de KRW gaat halen. In het debat heeft D66 een motie ingediend die de regering verzoekt regie te voe-

ren op het behalen van de doelen van de KRW in 2027 en een plan van aanpak te maken. De PvdA diende een motie in die de regering vraagt in de KRW-planperiode 2022-2027 prioriteit te geven aan de verbetering van de kwaliteit van drinkwaterbronnen op basis van de gebiedsdossiers drinkwater.

Bij de stemmingen op 19 november nam de Tweede Kamer beide moties aan. Vewin is blij met deze moties, omdat de KRW van groot belang is voor de drinkwaterbronnen.

Vervolg op Bestuursakkoord Water?

Natuurlijk ging niet het hele overleg over de KRW. Zo vroeg Corrie van Brenk (50PLUS) aandacht voor het aflopen van het Bestuursakkoord Water (BAW) in 2020 en wat de minister daarna wenst te doen. De minister gaf aan dat zij hecht aan de afspraken in het BAW en de samenwerking van de verschillende partijen. Van Nieuwenhuizen wil in 2020 met nieuwe voorstellen komen in de Stuurgroep Water.

Bestrijdingsmiddelen en innamestops in de Maas

Diverse Kamerleden vroegen aandacht voor de problemen met bestrijdingsmiddelen in de Maas en de innamestops die drinkwaterbedrijven hierdoor moesten treffen. De minister gaf aan dat zij druk bezig is de bron in België te zoeken en stelde dat innamestops voor drinkwaterproductie vaker voorkomen en van korte duur zijn.

Visie grondwaterbeheer

Geurts vroeg naar de integrale regie en visie op het grondwaterbeheer conform het advies van de voormalige Adviescommissie Water. Dit beheer is nu versnipperd over diverse overheden. De minister antwoordde dat het grondwater is belegd bij de provincie en dat zij binnenkort haar visie naar de Tweede Kamer stuurt.

In elke Waterspiegel vragen wij een columnist zijn of haar visie te geven op een actueel thema. Deze keer is dat Marleen van Rijswick.

Van plastic walvis tot pyrazool: de kunst van communicatie, framing en propaganda

Iedere organisatie van zekere omvang heeft tegenwoordig wel een communicatie- of afdeling. Propaganda-medewerkers zagezegd. Dat geldt zowel voor de '(drink)waterwereld', als voor de wetenschap. De bedoeling is dat deze medewerkers de resultaten, verdiensten of successen van de organisatie onder de aandacht brengen, wijzen op actuele ontwikkelingen, een standpunt van de organisatie onder de aandacht brengen of aandacht vragen voor een maatschappelijk onderwerp of probleem dat voor hen van belang is. Ook andere medewerkers en bestuurders laten van zich horen; in rapporten, artikelen, via social media of door met 'groot materieel' hun belangen of mening voor het voetlicht te brengen. Ik doe daar zelf ook aan mee, zelfs aan dat grote materieel inzetten.

De drinkwatersector heeft het in een bepaald opzicht gemakkelijk: iedereen in ons land hecht grote waarde aan veilig, gezond en lekker drinkwater. Dat belang staat niet ter discussie. Helaas betekent dat niet dat het drinkwaterbelang altijd even goed wordt beschermd, met name wanneer het gaat om de bescherming van de drinkwaterbronnen. Nieuwe en niet-genormeerde stoffen komen te vaak in het oppervlaktewater en grondwater, en ook de handhaving kan worden verbeterd. De drinkwatersector is hierbij sterk afhankelijk van de inspanningen van andere overheden, van bedrijven én van burgers. Verantwoordelijkheid nemen en bewustwording zijn daarbij cruciaal. Zie S. Wuijts et al, 2018, Governance conditions for improving quality drinking water resources - the need for enhancing connectivity. *Water Resources Management*, 32 (4), (pp. 1245-1260). Om het belang van drinkwater onder de aandacht te brengen, is men óók afhankelijk van de inspanningen van de journalist die schrijft over de problematiek. Opmerkelijk was dat na de recente uitspraken over de handhaving en vergunningverlening van pyrazool de media de indruk wekten dat waterschap en drinkwaterbedrijven hun zaak hadden verloren. Het tegendeel was waar. De rechter erkende expliciet het drinkwaterbelang en oordeelde dat strenge normen, onderzoeks- en monitoringverplichtingen noodzakelijk waren. Iedere stof die niet expliciet is vergund, mag niet worden geloosd. En de verantwoordelijkheid voor de stoffen die worden geloosd, ligt volledig bij het bedrijf dat loost. Was dit onzorgvuldige journalistiek, slechte framing of propaganda voor de bedrijven die pyrazool lozen? Ik ben daar nog niet uit.

Ik ben gefascineerd door propaganda na het lezen van de Nederlandse vertaling van het boek *Propaganda* van Edward Bernays, waar ik eerlijkheidshalve zijdelings bij betrokken was. Propaganda is geen vies woord of iets slechts, tenzij leugens worden verspreid of het de publieke zaak kwaad doet. Ik realiseerde me dat ik zelf ook aan propaganda doe. Mijn 'moment of fame' was de wijze waarop we aandacht vroegen voor de verontreiniging van ons oppervlaktewater met een consortium van de universiteit, overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties (waaronder RIWA) én burgers en studenten. Dat deden we óók met groot materieel. Weliswaar niet met tractoren of hijskranen, maar wél met een 11 meter hoog kunstwerk, een plastic walvis, Skyscraper genaamd. Het was een positieve manier om aandacht te vragen voor een maatschappelijk probleem van formaat. En de impact was groot, het probleem staat op de kaart en mogelijke oplossingen zijn voorgesteld. De propaganda heeft gewerkt.

Prof. Mr. Marleen van Rijswick, hoogleraar Europees en nationaal waterrecht aan de Universiteit Utrecht (leerstoel ondersteund door de Stichting Schilthuisfonds).

Proces en planning KRW

Wat is de Europese Kaderrichtlijn Water?

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn die als doel heeft de kwaliteit van oppervlaktewater (rivieren, kustwater en meren) en grondwater binnen EU-lidstaten te waarborgen. De KRW is in 2000 van kracht geworden en geldt voor alle aangewezen wateren, zowel oppervlaktewater als grondwater. Een korte introductie.

Centraal in de aanpak van de KRW staan de internationale stroomgebieden. Tot het stroomgebied van een rivier behoort niet alleen het water van de hoofdrivier zelf, maar al het water dat uiteindelijk in de rivier terechtkomt, dus inclusief alle zijrivieren en vertakkingen. En daarnaast ook meren, vennen en grondwater in het desbetreffende gebied. Nederland maakt deel uit van vier internationale stroomgebieden: die van de Eems, de Rijn, de Maas en de Schelde.

In Nederland zijn over het algemeen alleen oppervlaktewateren van enige omvang aangewezen als waterlichaam in de zin van de KRW. De ontelbare sloten, grachten en andere kleine oppervlaktewateren die Nederland rijk is, vallen dus vaak niet onder de kwaliteitseisen van de KRW.

Niet-afwentelingsprincipe

De KRW stelt uniforme eisen aan alle Europese landen. Doel hiervan is zoveel mogelijk te voorkomen dat in de bovenstroom van een rivier vervuiling wordt veroorzaakt, die daarna een probleem vormt voor benedenstrooms gelegen landen. Landen binnen het stroomgebied van een rivier moeten gezamenlijk een internationaal stroomgebiedbeheerplan opstellen. Elke lidstaat moet voor het nationale deel van 'hun' stroomgebieden ook een apart beheerplan opstellen.

Resultaatsverplichting: geen achteruitgang

Er is afgesproken om vanaf 2000 geen achteruitgang meer toe te staan van de chemische en ecologische kwaliteit van het water. Per 2015 geldt een resultaatsverplichting om de gestelde doelen te ha-

len; de KRW is dus niet vrijblijvend. Voor drinkwaterbronnen is het uitgangspunt in de KRW om te streven naar een 'goede toestand' van het water. Hierbij moet de kwaliteit op termijn zó zijn, dat de zuiveringsinspanning om drinkwater te maken, kan worden verminderd.

Europees niveau

Voor de implementatie worden in Europees verband richtlijnen opgesteld, zoals normen voor verontreinigende stoffen of de momenten waarop aan die normen moet zijn voldaan. Op Europees niveau zijn ook de 'guidance documents' opgesteld: nadere uitwerkingen van de algemene richtlijnen van de KRW.

Nationale stroomgebiedbeheerplannen

Nederland heeft voor elk van de stroomgebieden, Eems, Rijn, Maas en Schelde, een apart stroomgebiedbeheerplan opgesteld. Deze bevatten alle milieudoelstellingen voor het grond- en oppervlaktewater, plus de maatregelen om deze doelstellingen te bereiken. Voorbeelden van maatregelen zijn de aanleg van natuurvriendelijke oevers langs waterlopen, het verbeteren van het zuiveringsvermogen van rioolwaterzuiveringsinstallaties of vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Deze plannen worden elke zes jaar herzien. In 2009 zijn de eerste beheerplannen afgerond en gingen de nieuwe plannen voor de periode 2009-2015 in. In 2015 zijn de plannen vastgesteld voor de periode 2016-2021.

RAO's en RBO's

Binnen elk stroomgebiedsdistrict werken provincies, gemeenten, waterschappen en Rijkswaterstaat samen aan schoner water. Per stroomgebied zijn hiervoor regionaal ambtelijke overleggen (RAO's) en regionaal bestuurlijke overleggen (RBO's) georganiseerd. Omdat de Rijn een groot stroomgebied heeft, is hier een onderverdeling gemaakt in Rijn-West, Rijn-Noord en Rijn-Oost; ook hiervoor bestaan aparte RAO's en RBO's. Inmiddels nemen ook drinkwaterbedrijven deel aan deze overleggen.

Werkprogramma

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft in overleg met regionale partijen en hun koepelorganisaties een Werkprogramma KRW opgesteld. Dit richt zich op de Nederlandse delen van de stroomgebieden Eems, Rijn, Schelde en Maas. Het beschrijft op hoofdlijnen de planning en mijlpalen voor de periode tot en met 2021. Het document bevat tevens de 'Belangrijke waterbeheerkwesties', onder andere over de kwaliteit van de drinkwaterbronnen, en dient als vertrekpunt voor het bepalen van de resterende wateropgave.

Nationaal Water Programma

Het ministerie van IenW gaat een Nationaal Water Programma 2022-2027 (voorheen Nationaal Waterplan 2022-2027 en Beheeren ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2022-2027) opstellen. Onderdeel van het Nationaal Water Programma zijn de stroomgebiedbeheerplannen en overstromingsrisicobeheerplannen. Naast een nationaal deel bestaan deze plannen ook uit een internationaal deel, dat samen met de landen in het grensoverschrijdende stroomgebied is opgesteld. Deze plannen worden uiterlijk in december 2021 vastgesteld.

2020 is cruciaal jaar

Daarom is 2020 een cruciaal jaar voor de waterkwaliteit. Dan worden de plannen gemaakt om de doelen van de KRW te halen. Vewin pleit ervoor om in het begin van het planproces een gezamenlijk beeld te vormen van de ambities. De ambities in het Nationaal Water Programma, de stroomgebiedbeheerplannen en de waterplannen van provincies, gemeenten en waterschappen moeten met elkaar sporen. Het is essentieel dat overheden er samen voor zorgen dat de optelsom van hun maatregelen klopt met wat we gezamenlijk willen bereiken in 2027.

Achtergrond

Wat heeft de Kaderrichtlijn Water het drinkwater gebracht?

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een richtlijn die als doel heeft de kwaliteit van oppervlaktewater (rivieren, kustwater en meren) en grondwater binnen EU-lidstaten te waarborgen. De KRW geldt sinds 2000. Deze Europese regelgeving wordt per lidstaat vertaald naar nationale wetgeving. Een belangrijk onderdeel van de implementatie, monitoring van de vooruitgang en rapportage over de stand van zaken vanuit de lidstaten naar Brussel wordt gevormd door de stroomgebiedbeheerplannen, die steeds voor zes jaar worden vastgesteld.

Artikel 7.3 KRW - Voor de drinkwateronttrekking gebruikt water

3. De lidstaten dragen zorg voor de nodige bescherming van de aangewezen waterlichamen met de bedoeling de achteruitgang van de kwaliteit daarvan te voorkomen, teneinde het niveau van zuivering dat voor de productie van drinkwater is vereist, te verlagen. De lidstaten kunnen voor die waterlichamen beschermingszones vaststellen.

In Nederland vertaalt de rijksoverheid de KRW in landelijke beleidsuitgangspunten, kaders en instrumenten. De minister van Infrastructuur en Waterstaat is eindverantwoordelijk voor de uitvoering van de KRW. Zij is dit mede namens de andere rijkspartijen en in nauw overleg met provincies, waterschappen en gemeenten.

Binnen de vier internationale stroomgebiedsdistricten in Nederland – Rijn, Maas, Schelde en Eems – werken provincies, gemeenten, waterschappen en Rijkswaterstaat samen aan de stroomgebiedbeheerplannen. Stroomgebiedbeheerplannen geven een overzicht van de toestand, problemen, doelen en maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit.

Kwaliteit moet verbeteren

De implementatie van de KRW is zeer belangrijk voor de bescherming en beschikbaarheid van drinkwaterbronnen. De Kaderrichtlijn Water stelt dat met het onttrokken water drinkwater moet kunnen worden gemaakt. Bovendien mag de kwaliteit van het onttrokken water niet achteruitgaan en moet deze op termijn verbeteren, om zo het benodigde niveau van zuivering te kunnen verlagen (KRW, artikel 7.3 lid 3).

Dat betekent dat de kwaliteit van de bronnen voor drinkwater moet verbeteren en de zuiveringsinspanning moet verminderen. Het punt van beoordeling van de drinkwaterdoelstellingen is het onttrekkingspunt, dus waar het 'ruwe' water uit de grond of uit het oppervlaktewater wordt gehaald.

Om dit doel te bereiken, moeten maatregelen worden uitgevoerd. Als één van de mogelijke maatregelen wordt het instellen van beschermingszones genoemd. In deze beschermingszones kan dan gebiedsgericht beleid worden gevoerd. Dit is niet verplicht op grond van de KRW. Wél verplicht is het bereiken van de doelstellingen.

‘KRW: KWALITEIT VAN DE
BRONNEN VOOR DRINKWATER
MOET VERBETEREN’

De stroomgebiedsbenadering van de KRW verplicht de vergunningverleners om in de afweging rekening te houden met benedenstroomse activiteiten, ook wanneer die buiten het eigen beheergebied vallen.

Verplichte KRW-maatregelen in relatie tot drinkwater

De KRW kent een aantal verplichtingen ten aanzien van ‘voor de drinkwateronttrekking gebruikt water’.

* Zo moeten waterlichamen waar drinkwaterwinning plaatsvindt, worden opgenomen in het Register Beschermd Gebieden (KRW, artikel 7 lid 1). Opname van een waterlichaam in het Register is een administratieve verplichting.

* Een belangrijk KRW-doel is verder dat met het onttrokken water drinkwater gemaakt moet kunnen worden (conform richtlijn 98/83/EG). Dit betreft een resultaatsverplichting.

Om dit doel te bereiken, moeten maatregelen worden uitgevoerd zoals de eerdergenoemde beschermingszones.

* De stroomgebiedsbenadering van de KRW verplicht de vergunningverlener om in de afweging rekening te houden met benedenstroomse activiteiten, ook wanneer dit buiten het eigen beheergebied valt. De nadere uitwerking van dit niet-afwentelingsprincipe zal nog moeten plaatsvinden. Een centrale vraag daarbij is hoe de stroomgebiedsbenadering zich verhoudt tot de resultaatsverplichting van individuele lidstaten.

Register Beschermd Gebieden

Waterlichamen waar drinkwaterwinning plaatsvindt, moeten worden opgenomen in het Register Beschermd Gebieden (KRW, artikel 7 lid 1). Voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) zijn beschermde gebieden aangewezen. In deze gebieden gelden aanvullende kwaliteitseisen. Waterbeheerders hebben de opgave om deze beschermde gebieden in te passen in hun waterbeheerplannen en stroomgebiedbeheerplannen.

De beschermde gebieden zijn vastgelegd in het nationaal Register Beschermd Gebieden. Hierin zijn de gebieden opgenomen voor het Nederlandse deel van de internationale stroomgebiedsdistricten Eems, Rijn, Maas en Schelde. Het betreft de Natura 2000-gebieden (Vogel- en Habitatrichtlijngebieden), zwemwaterlocaties, schelpdierwateren en waterlichamen waaruit onttrekking voor menselijke consumptie plaatsvindt.

De actuele beschermde gebieden zijn op kaart weergegeven op www.waterkwaliteitsportaal.nl.

‘HET BEREIKEN VAN DE KRW-DOELSTELLINGEN IS EEN GESANCTIONEERDE VERPLICHTING’

Grondwater

De Grondwaterrichtlijn (GWR; 2006/118/EG), een zogeheten dochterrichtlijn van de KRW, vraagt om een goede chemische toestand van het grondwater. De goede chemische toestand van grondwater is met name gekoppeld aan twee beschermdoelen:

- De KRW onderkent het belang van de interacties tussen grondwater, oppervlaktewater en natuur op het land. De KRW geeft aan dat het grondwater geen negatieve invloed mag hebben op het bereiken van de doelen van de bijbehorende oppervlaktewateren en grondwaterafhankelijke ecosystemen op het land.
- Het humaan gebruik van grondwater. De KRW vraagt namelijk een goede toestand van zowel het oppervlakte-, als het grondwater. Dit moet de bescherming en beschikbaarheid van drinkwaterbronnen faciliteren.

In de Grondwaterrichtlijn zijn ter bescherming van het grondwater kwaliteitsnormen vastgesteld voor een aantal verontreinigende stoffen. Daarnaast geeft de richtlijn aan hoe de lidstaten drempelwaarden voor andere verontreinigende stoffen moeten vaststellen. De richtlijn geeft een kader hoe de chemische toestand moet worden beoordeeld en trends in verontreinigende stoffen moeten worden bepaald.

KRW-doel voor drinkwater niet binnen bereik

Het Nederlandse Centraal Planbureau zei in 2004 in een notitie aan het ministerie van Verkeer en Waterstaat over de Kaderrichtlijn Water: *‘Tegenover verwachte kosten staan ook baten. Door maatregelen in andere lidstaten zal de kwaliteit van de instroom van water in ons land drastisch verbeteren. Hiervoor behoeven in Nederland geen kosten te worden gemaakt. In zijn algemeenheid zullen gebruikers, zoals de landbouw, de watergebonden recreatie en de drinkwaterwinning profiteren van een verbeterde waterkwaliteit.’*

Helaas is deze voorspelling voor de drinkwaterbedrijven geen realiteit geworden. De problemen in onze bronnen en de uitdagingen om schoon en betrouwbaar drinkwater te maken, zijn de afgelopen jaren alleen maar groter geworden. De zuiveringsinspanning neemt derhalve niet af, maar toe. Nederland voldoet niet aan de verplichtingen van de KRW.

Goede toestand moest in 2015 bereikt zijn

De KRW richt zich op de bescherming van water in alle wateren en stelde zich ten doel dat alle Europese wateren in het jaar 2015 een ‘goede toestand’ zouden hebben bereikt en dat er binnen heel Europa duurzaam zou worden omgegaan met water. Deze termijn kon worden verlengd met maximaal twee perioden van zes jaar, waarmee de uiterste datum op 2027 komt.

De ‘goede toestand’ uit de KRW kan worden gekarakteriseerd als een waterkwaliteitseis. Een kwaliteitseis wordt Europees-rechtelijk gezien als een resultaatsverplichting. Nederland heeft zich er dus toe verplicht om de goede toestand op tijd te realiseren.

Naast de verplichtingen waar in 2015 aan had moeten zijn voldaan, geldt een algemene verplichting (op grond van artikel 10 EG-Verdrag) geen maatregelen of besluiten te nemen die het bereiken van de doelstellingen ernstig in gevaar kunnen brengen.

Ondanks twee keer zes jaar uitstel is het bereiken van de KRW-doelen nog niet gelukt en is het onzeker of dat in 2027 wel het geval zal zijn.

Stand van zaken evaluatie

Momenteel evalueert de Europese Commissie de KRW en haar dochterrichtlijnen, zoals de Grondwaterrichtlijn en de Richtlijn

Prioritaire stoffen. De afronding en publicatie van deze evaluatie is al meerdere malen uitgesteld. Door interne procedures bij de Europese Commissie worden de evaluatie-uitkomsten nu vóór medio 2020 verwacht. De nieuwe Eurocommissaris Sinkevičius uit Litouwen zal op basis van de evaluatie-uitkomsten moeten bepalen of de KRW-wetgeving vervolgens ook moet worden herzien en aangepast.

De evaluatie-uitkomsten van de Europese Commissie zullen hier hopelijk een impuls voor geven. Daarom heeft Vewin het KRW-evaluatieproces aangegrepen om het belang van de KRW voor de bescherming van drinkwaterbronnen hoger op de agenda te krijgen bij de Europese Commissie

Ook al zijn de uiteindelijke resultaten van de KRW-evaluatie nog niet gepresenteerd, er sijpelen al wel verschillende uitkomsten naar buiten. Zo heeft de introductie van de KRW ervoor gezorgd dat de verslechtering van de waterkwaliteit in het algemeen in Europa is gestopt, wordt er beter gemonitord en is er veel geïnvesteerd in waterbeheermaatregelen en herstel van biodiversiteit.

Toch komen er ook verschillende pijnpunten uit de evaluatie naar voren. Zo is de verbetering van waterkwaliteit veel minder snel bereikt dan aanvankelijk werd verwacht. De uiterste deadline van 2027 is immers al over zeven jaar en het voldoen aan de doelstellingen is nog lang niet in zicht.

Verschillende, al lang bestaande bronnen van vervuiling lijken lastig aan te pakken. Zo zijn landbouw-emissies nog steeds een probleem, ook al is hier wel enige vooruitgang geboekt. Ook zijn persistente stoffen aanwezig in het grond- en oppervlaktewater die niet of zeer slecht biologisch afbreekbaar blijken. Daarnaast zorgt de KRW-systematiek voor uitdagingen voor kunstmatige wateren: de oppervlaktewaterlichamen die door de mens zijn gemaakt.

Nieuwe uitdagingen

Sinds de inwerkingtreding van de KRW in 2001 zijn er verschillende uitdagingen bij gekomen die invloed hebben op waterkwaliteit en waterbeheer. Er is nu bijvoorbeeld meer bekend over de negatieve impact van medicijnresten in het milieu en er is veel aandacht voor de aanwezigheid van microplastics in water. Het effect van klimaatverandering op zowel kwaliteit als kwantiteit van de KRW-waterlichamen wordt steeds evidenter, maar is momenteel nog niet verwerkt in de richtlijn.

Herzien of niet herzien?

De druk op de Commissie om kleur te bekennen of de KRW wel of niet wordt herzien, groeit. Een herziening brengt risico's met zich mee, want dan kunnen – door de lobby van tegenstanders van de doelen van de KRW – de ambities worden verlaagd, door aanpassing van het KRW-wetgevingskader.

De Commissie zoekt daarom ook naar andere manieren om, via andere Europese wet- en regelgeving dan de KRW, voortgang te kunnen boeken voor waterkwaliteit. Zo wordt de Richtlijn Stedelijk Afvalwater uit 1991 momenteel ook geëvalueerd. Deze richtlijn stelt minimumkwaliteitseisen voor stedelijk afvalwater uit rioolwaterzuiveringsinstallaties en regelt de inzameling van stedelijk afvalwater in het riool.

De Commissie onderzoekt bij evaluatie van deze richtlijn of de zuiveringseisen nog steeds voldoende zijn en of het zinvol is zuiveringseisen voor medicijnresten en microplastics toe te voegen aan de richtlijn. Dat de Commissie een sterke link ziet tussen de KRW en de Richtlijn Stedelijk Afvalwater is toe te juichen.

Rob van Tilburg, directeur Programma's, Natuur & Milieu

Kwaliteit Nederlandse wateren zwaar onder druk

De kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater staat zwaar onder druk. Daardoor loopt de biodiversiteit gevaar en wordt waterzuivering steeds moeilijker en duurder, zo blijkt uit onderzoek van Natuur & Milieu. Directeur Programma's Rob van Tilburg maakt zich grote zorgen, met name over de waterkwaliteit van de kleinere wateren.

Rob van Tilburg, directeur Programma's, Natuur & Milieu.

'Een derde van het Nederlandse oppervlaktewater wordt helemaal niet gemonitord', aldus Van Tilburg. 'Terwijl het juist om de meest kwetsbare kleine wateren gaat: beken, sloten, plassen en grachten die zich dicht bij de belangrijkste verontreinigingsbronnen bevinden. En van het oppervlaktewater waar wel wordt gemeten, de zogeheten KRW-wateren, voldoet maar 1% aan de waterkwaliteitsrichtlijnen! De natuur staat hierdoor steeds verder onder druk. De vervuiling maakt het ook steeds moeilijker en duurder om ons water te zuiveren.'

'De belangrijkste problemen ontstaan door de huidige manier van landbouw: mest en bestrijdingsmiddelen. Daarnaast zien we steeds vaker ongecontroleerde riooloverstorten. Ons rioelstelsel is niet berekend op de toegenomen intensiteit van huishoudens als gevolg van de klimaatverandering. Hierdoor komt rioolwater ongezuiverd in het oppervlaktewater terecht. Een knelpunt hierbij is de governance: de manier waarop het bestuur van het watersysteem is ingericht, verdeeld over allerlei instanties. Dat zou wat ons betreft een stuk centraler en integraler moeten worden geregeld. Zo is er nu nauwelijks verband tussen het beleid om de oorzaken van verontreiniging tegen te gaan en de zuiveringsopgave voor de waterschappen en de drinkwaterbedrijven. Dat moet echt anders!'

Heeft de KRW dan niets opgeleverd?

Van Tilburg: 'Jawel, er zijn ook positieve en succesvolle inspanningen geweest om de waterkwaliteit te verbeteren, maar dat zijn er domweg niet genoeg. Daarnaast ontstaan er telkens nieuwe uitdagingen zoals opkomende stoffen: nieuwe chemische stoffen, medicijnen, hormoonverstorende stoffen, microplastics en drugsresten. En de vervuiling vanuit de landbouw en de industrie is hardnekkig. De totale problematiek is daarom eerder toe-, dan afgenomen.'

Wat moet er de komende planperiode wat u betreft gebeuren?

Van Tilburg: 'We moeten echt samen de oorzaken van de veront-

reinigingen tegengaan, aan de hand van een fundamentele en robuuste aanpak. Voorkomen is nog steeds beter dan genezen: wat er niet in komt, hoeft je er later ook niet uit te zuiveren.'

'Dat betekent ook dat je er bijvoorbeeld voor moet zorgen dat de bescherming van de waterkwaliteit in het landbouwbeleid wordt meegenomen. Zo zou het veroorzaken van milieuschade door boeren moeten worden beprijsd. Op die manier creëer je ook een level playing field voor goedwillende boeren met bijvoorbeeld biologische bedrijfsvoering. Wij zijn sterk voor een kringlooplandbouw, waarbij we boeren willen helpen om een duurzaam verdienmodel te realiseren. Een betere prijs voor een beter product, en een kleinere veestapel! En dus minder mest, en natuurvriendelijke gewasbescherming!'

'Op het gebied van de capaciteit van het riool moeten gemeenten zorgen voor minder verhardingen, meer waterabsorptie in de bodem en afkoppelen van hemelwaterstromen van het riool. Door dit te combineren met het klimaatbestendiger maken van bebouwde gebieden sla je twee vliegen in één klap. Dit is trouwens niet een taak voor alléén de gemeenten: individuele burgers kunnen eenvoudig helpen, door tegels uit hun tuin te halen of een waterton onder de regenpijp te zetten.'

Wat kan Natuur & Milieu bijdragen?

Van Tilburg: 'Wij hebben afgelopen voorjaar de zorgelijke waterkwaliteit met een onderzoek stevig geagendeerd. Vanaf de zomer hebben we dat onderzoek uitgebreid met ons 'citizen science'-project Watermonsters. In samenwerking met de ASN Bank hebben we ruim 800 vrijwilligers voorzien van een meetkit. Zij hebben de

waterkwaliteit in hun eigen omgeving gemeten, juist in die kleinere wateren die buiten de KRW-monitoring vallen. Het ging daarbij om: biodiversiteit, zuurgraad (pH), nitraat- en nitrietgehalte en het doorzicht van het water.'

'De resultaten – die we hebben laten verifiëren door een professioneel monitoringsbedrijf – bevestigen het eerder geschetste beeld: het overgrote deel van de wateren voldoet niet aan de normen. In 2020 breiden we dit onderzoek uit en gaan we op meer plekken kijken, ook naar ecologische kwaliteit en biodiversiteit. We werken daarbij nauw samen met partners zoals Stowa, het ministerie van IenW en de ASN Bank. Het zou heel mooi zijn als drinkwaterbedrijven ook meedoen. Doel is te komen tot een jaarlijks nationaal waterkwaliteitsonderzoek, dat meer informatie geeft over de knelpunten, de exacte locaties waar de waterkwaliteit moet worden verbeterd en de meest geschikte aanpak.'

Over Natuur & Milieu

Natuur & Milieu is een non-profit natuurbeschermings- en milieuorganisatie, die zich inzet om de wereld schoner en duurzamer te maken. Waarin mensen leven, werken en ondernemen zonder schade aan natuur en milieu. Natuur & Milieu richt zich – binnen de thema's: mobiliteit, energie, voedsel en grondstoffen – op het versnellen van duurzaamheid door constructief-kritisch samen te werken met de overheid, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere belangenorganisaties. Ook voert de organisatie publieksacties.

Roy Tummers, directeur Water, VEMW

‘Diffuse verontreinigingen zijn belangrijkste knelpunt’

De Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW) is kenniscentrum en belangenbehartiger voor de zakelijke afnemers van elektriciteit, gas en water in Nederland. Hoe beoordeelt directeur Water van VEMW Roy Tummers de stand van zaken rondom de KRW in Nederland?

Roy Tummers, directeur Water, VEMW.

Zakelijk watergebruikers hebben bijvoorbeeld met de KRW te maken als ze een lozingsvergunning willen aanvragen, maar ook als ze water willen innemen als grondstof voor hun productieproces. Tummers: ‘Het belang van een goede waterkwaliteit – of dat nu grond- of oppervlaktewater is – staat voor ons buiten kijf. De KRW harmoniseert het waterbeleid in Europa en zorgt voor een ‘level playing field’ voor bedrijven, een gelijk speelveld. Dat is voor ons een belangrijk gegeven, omdat dan de concurrentiepositie van bedrijven niet wordt aangetast. De beschikbaarheid van voldoende en schoon water voor een redelijke prijs is overigens vaak een reden voor bedrijven om zich ergens te vestigen. Om die reden zijn wij dan ook geen voorstander van verdere beprijzing van water, anders dan de huidige kostprijsgebaseerde tarieven.’

Kunt u iets meer vertellen over de visie van VEMW op (drink)water?

Tummers: ‘Voldoende schoon water vormt een concurrentievoordeel. We beschikken in Nederland over drinkwater van uitstekende kwaliteit en er is – voorlopig – ook voldoende van. Dat biedt kansen voor de vestiging van buitenlandse bedrijven, maar ook voor export door het Nederlandse bedrijfsleven van kennis of producten op het gebied van water. Maar de gunstige condities staan wel onder druk. Zo neemt de hoeveelheid zoet water af door onder andere de klimaatveranderingen en verzilting. Ook hebben we steeds vaker te kampen met ongewenste stoffen zoals geneesmiddelenresten in grond- en oppervlaktewater, de bronnen voor ons drink- en proceswater. Wij vragen – net zoals de drinkwaterbedrijven – aandacht voor dit punt.’

Wat zijn volgens u de belangrijkste knelpunten op het gebied van waterkwaliteit?

Tummers: ‘Vooropgesteld: er is – mede door de KRW – al veel bereikt in Nederland, vooral op het gebied van puntlozingen. Het is nu zaak te zorgen dat we de emissies van zogeheten ‘zeer zorgwekkende stoffen’ verder minimaliseren en volgens mij zijn we daar op de goede weg. Wij zien daarnaast eigenlijk twee grote knelpunten. Ten

eerste de problematiek van verontreiniging uit diffuse bronnen: resten van geneesmiddelen, nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. En ten tweede het feit dat het waterkwaliteitsbeleid nog steeds niet goed is afgestemd met het flankerend beleid, zoals de mestwetgeving of de toelating van stoffen onder het REACH-beleid. Op die manier wordt het bereiken van de waterkwaliteitsdoelen afhankelijk van partijen en zaken die buiten het bereik van onze waterbeheerders vallen. Dat kan en moet beter.'

Wat zijn de belangrijkste leerpunten van de afgelopen 20 jaar KRW?

Tummers: 'De KRW heeft nut en is effectief: de waterkwaliteit is daadwerkelijk aan het verbeteren. We zien dus dat deze regelgeving zin heeft. Ook hebben we gezien dat de KRW ervoor heeft gezorgd dat in de regio partijen bij elkaar aan tafel zijn komen te zitten die elkaar vroeger niet vaak spraken, bijvoorbeeld in het kader van de stroomgebiedbeheerplannen. Een belangrijk leerpunt vinden wij wel de constatering dat de waterproblematiek in de verschillende Europese lidstaten enorm varieert. Heel eenvoudig: denk aan de verschillen tussen een kristalhelder bergmeer hoog in de Alpen en een veenplas in het Groene Hart. Voor het gelijke speelveld is het uiterst belangrijk dat de regels en normen overal hetzelfde zijn. Maar per land moet je wel naar de specifieke knelpunten kijken en prioriteiten kunnen stellen.'

Wat zijn voor VEMW de prioriteiten voor de komende zes jaar?

Tummers: 'Wij pleiten ervoor om volle kracht vooruit te gaan op de ingeslagen weg. Dus geen doelen bijstellen of afzwakken. Wel zouden

we een iets gedifferentieerde aanpak per land willen zien, die recht doet aan de onderlinge verschillen. En als een maatregel de juiste is om een bepaald doel te bereiken, zij het dan later dan gepland, dan accepteren wij die vertraging. Beter dat er iets gebeurt, dan niets! Voorts vinden wij het level playing field uiteraard erg belangrijk.'

'VEMW blijft als belangenorganisatie en kenniscentrum bijdragen en meedenken aan de vertaling van Europees beleid naar nationale wetgeving. Zo zijn we momenteel bijvoorbeeld betrokken bij de update van het Handboek Immissietoets 2016, dat toeziet op puntlozingen op het oppervlaktewater. En onze leden nemen de maatregelen die nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren en zo de KRW-doelen te halen. Want bij voldoende schoon water hebben we allemaal belang!'

Over VEMW

Als kenniscentrum en dé belangenbehartiger voor de zakelijke elektriciteit-, gas- en waterafnemers in Nederland staat de Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW) voor betrouwbare voorzieningen en beheersbare kosten. Voor wat betreft water vertegenwoordigt VEMW ongeveer 75% van het totale zakelijke gebruik. Deze zakelijke energie- en watergebruikers komen vooral uit de industrie, de zakelijke dienstverlening, het gebouwenbeheer, de transportsector of de gezondheidszorg.

Claude van Dongen, portefeuillehouder Bodem- en waterkwaliteit, LTO Nederland

‘De KRW-norm is voor ons niet heilig’

LTO Nederland is als belangenbehartiger van de boeren een belangrijke stakeholder op het gebied van waterkwaliteit en dus ook bij de uitvoering van maatregelen om de KRW-doelen te halen. Portefeuillehouder Bodem- en waterkwaliteit Claude van

Dongen geeft zijn mening over nut en noodzaak van de KRW en de rol van de landbouw op het gebied van waterkwaliteit in Nederland.

Claude van Dongen, portefeuillehouder Bodem- en waterkwaliteit, LTO Nederland.

Boeren hebben een complexe verhouding met waterkwaliteit. Als gebruikers van oppervlakte- en grondwater voor beregening van gewassen of het drinken van vee hebben ze belang bij een goede waterkwaliteit. Maar via af- en uitspoeling van fosfaten, nitraten en gewasbeschermingsmiddelen zorgen ze ook voor knelpunten en een verslechtering van de waterkwaliteit. ‘Ook boeren willen geen verontreinigingen in het water en het milieu’, aldus Van Dongen. ‘Vaak wonen boeren op of naast hun land en spelen hun kinderen daar op het land of bij de sloot. Vee krijgt water te drinken uit sloten of vaarten en in droge perioden worden de gewassen beregend met oppervlakte- of grondwater. Boeren hebben dus een direct belang bij schoon water.’

Bewustzijn verhoogd

‘De KRW heeft gezorgd voor een hoger bewustzijn van het belang van een goede waterkwaliteit, ook bij boeren. LTO vindt bescherming van die kwaliteit belangrijk. Gelukkig zijn er de afgelopen jaren echt slagen gemaakt, vooral bij de kwaliteit van het oppervlaktewater.’

Wat zijn de belangrijkste leerpunten van de afgelopen 20 jaar KRW?

Van Dongen: ‘Voor de tweede ronde stroomgebiedbeheerplannen heeft onze sector het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer geïnitieerd, het DAW. Het doel hiervan is om via vrijwillige maatregelen een bijdrage te leveren aan het oplossen van de opgaven rond waterkwaliteit en -kwantiteit in agrarische gebieden. Er doen inmiddels zo’n 15.000 boeren aan mee. Hiervoor is men gaan nadenken over vragen als: ‘Wat is waterkwaliteit eigenlijk en wat is de impact van

mijn handelen daarop?'. Vervolgens konden we op basis daarvan kijken hoe boeren zaken vanuit de bedrijfsprocessen kunnen verbeteren om te zorgen voor een vermindering van emissies en daarmee een verbetering van de waterkwaliteit. Want het blijft belangrijk dat maatregelen bedrijfsmatig verantwoord zijn. Misschien dat je niet alle doelen bereikt, maar als met inspanning en de wil om een bijdrage te leveren een aantal doelen wordt bereikt, dan is dat pure winst.'

Lokale maatwerkoplossingen

'Er zijn nu zo'n 400 DAW-projecten, allemaal lokaal georganiseerd. Dat komt doordat de omstandigheden overal anders zijn en je dus maatwerk moet leveren. Het moet aansluiten bij wat er speelt in een gebied of een regio. Om boeren in actie te krijgen, moet je ze vanuit hun eigen behoefte aanspreken, dan raken ze gemotiveerd om een bijdrage te leveren in de eigen omgeving. Algemene, centraal afgeroepen maatregelen werken niet, het moet passen bij het bedrijf en de individuele boer.'

Nu focus aanbrengen

'De lessen die we geleerd hebben in DAW, zijn toegepast in de vervolgstap: de DAW Impuls. We willen het wat minder vrijblijvend maken en duidelijkheid scheppen over de problematiek in een gebied en de mogelijke oplossingen. Dus: wat is de exacte opgave en wat hebben we nodig om samen de doelen te bereiken?'

Wat zijn volgens u de belangrijkste knelpunten op het gebied van waterkwaliteit?

Van Dongen: 'Voor boeren zijn rioloverstorten een probleem. Als het riool de hoeveelheid water bij grote hoosbuien niet aankan, wordt er rioolwater ongezuiverd gespuid in oppervlaktewater,

meestal in landelijk gebied. Daardoor kan dat water niet worden gebruikt voor beregening of als drinkwater voor vee. Met het oog op de klimaatverandering en de grotere extremen in neerslag is het belangrijk dat hier een oplossing voor wordt gevonden. De verwachting is immers dat we meer te maken gaan krijgen met hevige neerslag en dus met meer overstorten.'

Vervuiling uit buitenland

'Een ander belangrijk knelpunt is de vervuiling die via de rivieren naar ons land komt uit het buitenland, met name België en Duitsland. Het kan niet zo zijn dat de Nederlandse boeren moeten opdraaien voor de rommel die men elders in het water brengt. En zolang men in bovenstroomse landen de zaken niet op orde heeft, is het hier dweilen met de kraan open... Zeker als de normen hier nog eens veel strenger zijn dan in onze buurlanden. Er zal dus meer afstemming en overleg met onze buurlanden moeten komen.'

Wat zijn voor LTO de prioriteiten voor de komende zes jaar?

Van Dongen: 'Als landbouw blijven wij via het DAW bezig met de gebiedsopgaven. We gaan meer inzoomen op de problematiek: waar zitten de knelpunten en waar zitten de verontreinigingsbronnen vanuit de landbouw? Want niet elk bedrijf draagt in gelijke mate bij aan de problematiek. Ook de andere bronnen van vervuiling, zoals rwzi's en overstorten, willen we helder in kaart hebben.'

Bedrijfseconomisch haalbaar

'We gaan kritisch kijken naar de opgave en naar wat er wel en niet kan. Sommige dingen zullen we kunnen aanpakken, andere niet. Die ruimte biedt de KRW volgens ons ook. De KRW-norm is voor ons niet heilig, het moet allemaal wel bedrijfseconomisch haalbaar zijn. We doen ons best en focussen op onze eigen bijdrage.'

Continu betrouwbaar drinkwater leveren, hoe doen we dat?

Vewin heeft in samenwerking met de tien Nederlandse drinkwaterbedrijven de uitgave 'Continu betrouwbaar drinkwater leveren, hoe doen we dat?' gepubliceerd. Hierin staat hoe het leveren van drinkwater als primaire levensbehoefte in Nederland is georganiseerd, onder normale omstandigheden en in crisissituaties. De publicatie geeft antwoord op de vraag hoe robuust de drinkwatervoorziening is uitgevoerd en hoe de drinkwaterbedrijven omgaan met allerlei gevaren en dreigingen.

In 2018 werd duidelijk welke effecten een extreem droge zomer heeft op de samenleving. Vewin nam op uitnodiging van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat deel aan de landelijke opgeschaalde structuur voor het omgaan met watertekorten.

Continuïteit

Hoe de drinkwatersector het voor elkaar kreeg om overal in Nederland voldoende drinkwater van goede kwaliteit te leveren, bleek voor veel (water)partners nog onbekend. 'Continu betrouwbaar drinkwater leveren' beschrijft daarom wat de sector gezamenlijk doet om 24 uur per dag betrouwbaar drinkwater te leveren en is bedoeld voor partners in het waterbeheer, overheden, pers en andere geïnteresseerden.

Robuust ingericht van bron tot kraan

'Continu betrouwbaar drinkwater leveren' gaat allereerst in op het wettelijk kader van drinkwater, waarbij leveringszekerheid, continuïteit en kwaliteit centraal staan.

Het drinkwatersysteem begint bij de bronnen: de basis voor goed drinkwater. In Nederland wordt drinkwater gemaakt van grondwater en oppervlaktewater. De publicatie laat zien hoe dit gezuiverd wordt tot drinkwater, hoe de infrastructuur bijdraagt aan de leveringszekerheid en hoe de waterkwaliteit bewaakt wordt.

Drinkwaterbedrijven moeten ook de levering in de toekomst kunnen garanderen. Daarom is een hoofdstuk gewijd aan de vraag hoe zij op langere termijn de vraag naar drinkwater invullen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om anticiperen op de ontwikkeling van de drinkwatervraag, strategische reserves en voorraden grondwater.

Risicobeheersing

Gevaren en dreigingen kunnen zich in allerlei vormen voordoen: een overstroming, stroomuitval, extreme droogte, brand op een productielocatie of terroristische dreiging. Drinkwaterbedrijven moeten deze risico's in beeld hebben en maatregelen nemen om verstoringen zoveel mogelijk te voorkomen of de effecten ervan zo klein mogelijk te laten zijn. Hier gaat de publicatie ook op in, evenals op de vraag hoe drinkwaterbedrijven handelen in geval van een crisis.

Factsheets per drinkwaterbedrijf

'Continu betrouwbaar drinkwater leveren' sluit af met factsheets over ieder afzonderlijk drinkwaterbedrijf. Deze geven inzicht in de leveringsomvang, de type bronnen, de buffercapaciteit en het distributiegebied.

De publicatie is te downloaden via bit.ly/betrouwbaardrinkwater.

Waterbeeld

An aerial photograph of a river delta, likely the Rhine delta, showing a complex network of waterways and green land. The water is a deep blue, and the land is a vibrant green. The image is oriented vertically on the page.

Gekanteld perspectief

Hoezeer Nederland afhankelijk is van wat er bovenstrooms in Europa op het gebied van water gebeurt, wordt pas echt zichtbaar als je het eens vanuit een ander perspectief bekijkt. Of het nu heftige neerslag is in de Alpen, het bespuiten van de druiven met bestrijdingsmiddelen in de Moezel of het lozen van chemische stoffen in Wallonië: uiteindelijk komt het allemaal in ons land terecht. Daarom is Europese samenwerking óók op watergebied essentieel.

Gebieds- en rivierdossiers

‘Rivierdossier legt verband tussen rivierafvoer en waterkwaliteit’

De Kaderrichtlijn Water (KRW) gaat over de kwaliteit van het grond- én oppervlaktewater en geeft daarbij kaders voor de bescherming van bronnen voor drinkwaterconsumptie. De oppervlaktewateren in Nederland zijn verdeeld over vier internationale stroomgebiedsdistricten: Rijn, Maas, Schelde en Eems. Per stroomgebied zijn hiervoor regionaal ambtelijke overleggen (RAO's) en regionaal bestuurlijke overleggen (RBO's) georganiseerd, waaraan ook de drinkwaterbedrijven deelnemen. Gezamenlijk werken al deze partijen aan de stroomgebiedbeheerplannen.

Binnen elk district werken provincies, gemeenten, waterschappen en Rijkswaterstaat samen aan schoner water. Rijkswaterstaat is bij de uitvoering van de KRW betrokken vanuit haar rol als waterkwaliteitsbeheerder van de rijkswateren, waaronder de grote rivieren en het IJsselmeer vallen.

In dat kader stelt Rijkswaterstaat onder andere gebieds- en rivierdossiers op voor de waterinname vanuit rijkswateren voor drinkwaterproductie. Dat doen ze samen met de drinkwaterbedrijven. John Hin is senior adviseur waterkwaliteit bij Water, Verkeer en Leefomgeving van Rijkswaterstaat en werkt aan de rivierdossiers. Aniel Balla werkt als senior adviseur bij de regio West-Nederland Zuid van Rijkswaterstaat aan de gebiedsdossiers. Zij vertellen meer over de rol van hun organisatie bij het bereiken van de KRW-doelen en het opstellen van de gebieds- en rivierdossiers.

Betere afstemming door KRW

Hin: 'De KRW betekent vooral veel voor de ecologische kwaliteit van de wateren, onder meer doordat de internationale afstemming en de afstemming tussen Rijkswaterstaat en de waterschappen sterk zijn verbeterd. Over de chemische kwaliteit vindt in het kader van internationale stroomgebiedscommissies al langer succesvolle afstemming plaats. Voor drinkwaterbronnen geldt sinds de komst van de KRW een ambitieuzere doelstelling dan onder de richtlijn die vóór de KRW van kracht was.'

Uniforme milieukwaliteitsnormen

Balla: 'Het is goed dat de KRW heeft gezorgd voor milieukwaliteitsnormen voor de wateren in de lidstaten, dat zorgt voor uniformiteit. Dat is temeer van belang, omdat onze rivieren hun oorsprong elders hebben. Bovendien is er bij de KRW een duidelijke tijdslijn vastgesteld voor het bereiken van de doelen: 2027. Dat brengt urgentie met zich mee. Wat ook echt een verdienste van de KRW is, is dat het bewustzijn voor het belang van 'schoon en gezond' water verder gegroeid is.'

Wat zijn de verantwoordelijkheden van Rijkswaterstaat in relatie tot de KRW-doelen?

Hin: 'Bij onttrekkingen van oppervlaktewater vanuit rijkswateren is Rijkswaterstaat er wettelijk verantwoordelijk voor dat de doelen worden bereikt. Dit geldt voor de specifieke milieukwaliteitseisen ter plaatse van de innamepunten en voor de doelstelling dat de waterkwaliteit niet achteruit mag gaan.'

'KANSEN BIJ GEZAMENLIJK OPTREKKEN DRINKWATER- SECTOR EN RIJKSWATERSTAAT RONDOM PMT-STOFFEN'

'RIVIERDOSSIERS GEVEN SAMEN- HANGEND BEELD VAN ALLE WINNINGEN IN EEN STROOMGEBIED'

Maatregelen

'Om ervoor te zorgen dat de waterkwaliteit aan de eisen voldoet en blijft voldoen, overlegt Rijkswaterstaat met de drinkwaterbedrijven en de andere betrokken overheden over te nemen maatregelen. Rijkswaterstaat kan zelf maatregelen nemen in de vorm van vergunningverlening en handhaving, monitoring en informatievoorziening, afstemming met andere beheerders en agendering van knelpunten bij verantwoordelijke partijen.'

Welke rol heeft Rijkswaterstaat bij de totstandkoming van de gebiedsdossiers voor winningen voor de drinkwaterproductie?

Balla: 'Vanuit haar taak als waterkwaliteitsbeheerder heeft Rijkswaterstaat een trekkersrol bij het opstellen van gebiedsdossiers voor drinkwaterwinningen vanuit de rijkswateren. Maar ook andere overheidsinstellingen hebben een rol voor bij het oppakken van de zorgplicht voor de bescherming van de drinkwaterwinning. Als Rijkswaterstaat betrekken we daarom de andere overheden in de omgeving van de drinkwaterwinning, zoals waterschappen, provincies en gemeenten, bij het opstellen van de gebiedsdossiers. Dat doen we dus samen.'

John Hin, senior adviseur waterkwaliteit bij Water, Verkeer en Leefomgeving van Rijkswaterstaat.

Aniel Balla, senior adviseur bij de regio West-Nederland Zuid van Rijkswaterstaat.

Regionale risico's

Hij vervolgt: 'Als trekker zorgen we ervoor dat de partijen bij elkaar komen om samen te werken aan het gebiedsdossier, dat zich richt op de regionale risico's voor de drinkwaterkwaliteit. Daarbij is het belangrijk om inzicht te hebben in de activiteiten die rondom een drinkwaterwinning plaatsvinden. Via het ruimtelijke ordening-instrumentarium en met vergunningen kunnen we als overheid zorgen dat het drinkwaterbelang goed geborgd wordt. Daarnaast is het belangrijk dat we als overheidsinstanties voorbereid zijn op calamiteiten en snel handelen als die zich voordoet. Met de gebiedsdossiers bij de hand maken we samen met het drinkwaterbedrijf hierover afspraken in uitvoeringsprogramma's.'

Wat zijn 'rivierdossiers' en waarom zijn deze opgesteld, naast de gebiedsdossiers?

Hin: 'In 2012 en 2013 is voor elke oppervlaktewaterwinning afzonderlijk voor het eerst een gebiedsdossier opgesteld. Hierbij zaten de overheden en drinkwaterbedrijven om tafel die bij die specifieke oppervlaktewinning betrokken zijn. Bij een evaluatie werd vastgesteld dat door deze werkwijze geen optimale samenhang werd bereikt in het beschrijven van de verschillende winningen vanuit dezelfde rivier. Daarom is afgesproken voor Maas en Rijn een rivierdossier op te stellen.'

Samenhangend beeld

'Deze rivierdossiers zijn dit voorjaar afgerond. We hebben hierbij plezierig en constructief samengewerkt met de drinkwaterbedrijven. In de rivierdossiers is een samenhangend beeld van de winningen geschetst. De focus van het rivierdossier ligt bij de waterkwaliteit en de emissiebronnen die voor verontreiniging verantwoordelijk zijn,

mede in relatie tot de omvang van de rivierafvoer. Vergelijking met de doelen leidt tot beschrijving van de opgave. Op basis van deze opgaven stellen we nu uitvoeringsprogramma's met maatregelen op, die een onderdeel worden van de stroomgebiedbeheerplannen.'

Wat zijn de belangrijkste opgaven die in de rivierdossiers naar boven komen? Welke punten hieruit moeten terugkomen in de planvorming richting 2027?

Hin: 'Er zijn verschillende belangrijke opgaven voor zowel Maas als Rijn. Zo is er meer inzicht nodig in de gevolgen van langdurig (extreem) lage afvoeren voor gebruik van Maas- en Rijnwater als drinkwaterbron, mede in relatie tot het emissiebeleid voor stoffen.'

Aandacht voor antropogene stoffen

'Verder komen er in Maas en Rijn samen circa 45 niet-genormeerde antropogene stoffen op innamepunten voor in concentraties boven de zogeheten 'signaleringswaarde': 0,1 microgram per liter. Circa 35 van deze stoffen zijn industriechemicaliën. De huidige concentraties blijken geen risico's op te leveren voor de volksgezondheid. Maar vanwege het voorzorgsbeginsel gaan we wel na welke acties voor deze stoffen geprioriteerd moeten worden.'

Emissiebron vaststellen

'Van veel 'industriechemicaliën' is de emissiebron niet bekend. Deze stoffen kunnen bij de productie of door het gebruik van producten in het water terecht zijn gekomen. Het kan nodig zijn om vast te stellen of de stof afkomstig is van een lozing in Nederland. Dan kan daarna worden gecontroleerd of de lozer heeft voldaan aan het toepassen van de Beste Beschikbare Technieken (BBT) om de lozing te beperken. Hierbij kan het zowel gaan om acties van Rijkswaterstaat (directe lozingen op rijkswater) als acties van waterschappen en omgevingsdiensten.'

Identificatie onbekende stoffen

'Er liggen kansen bij het gezamenlijk optrekken van drinkwaterbedrijven en Rijkswaterstaat bij het identificeren van nog onbekende stoffen die een risico (kunnen) vormen voor gebruik van het rivierwater als drinkwaterbron. Voor drinkwaterbronnen ligt daarbij de prioriteit op het identificeren van zogeheten 'PMT-stoffen' (persistent, mobiel en toxisch), omdat deze stoffen door drinkwaterbedrijven moeilijk te verwijderen zijn bij de zuivering.'

Wat gebeurt er met het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW) onder de Omgevingswet?

Balla: 'Met de Omgevingswet zullen het BPRW en het Nationaal Waterplan opgaan in het Nationaal Water Programma, waarin beleid en uitvoering in één document worden vastgelegd. Het eerste Nationaal Water Programma is voorzien voor de planperiode van

'GEBIEDSDOSSIER RICHT ZICH
OP REGIONALE RISICO'S'

2022-2027. Nu is drinkwater in het Nationaal Waterplan opgenomen als een aangewezen gebruiksfunctie van de rijkswateren en zijn in het BPRW drinkwaterbeschermingszones rondom innamepunten opgenomen. Straks zal dit dus worden opgenomen in het Nationaal Water Programma. In feite verandert er daarmee niets. Het Nationaal Water Programma zal de doelstellingen en maatregelen van de Kaderrichtlijn Water voorschrijven. Ook daarin wordt dus nog altijd voorzien.'

Zijn er zaken die moeten veranderen aan de KRW?

Hin: 'De minister heeft hierover in juni 2019 een brief aan de Tweede Kamer verzonden. Hierin staat dat de basis van de richtlijn goed is, maar dat wat technische aanpassingen nodig zijn om 'fit for purpose' te blijven. Om problemen met nieuwe stoffen te voorkomen wordt ingezet op een ketenaanpak. Daarbij kan een aanpak op Europees niveau nodig zijn. Nederland streeft daarom naar een beter geïntegreerd Europees beleidskader voor de aanpak van chemische stoffen.'

‘VAN VEEL OP INNAMEPUNTEN
GESIGNALEERDE ‘INDUSTRIE-
CHEMICALIËN’ IS DE EMISSIE-
BRON NIET BEKEND’

In de regio: stroomgebiedbeheerplannen

Samen werken aan waterkwaliteit

Stroomgebiedbeheerplannen geven een overzicht van de toestand, problemen, doelen en maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Binnen de vier internationale stroomgebieden in Nederland (Rijn, Maas, Schelde en Eems) werken de waterbeheerders – provincies, gemeenten, waterschappen en Rijkswaterstaat – samen aan de stroomgebiedbeheerplannen.

Het doel van de stroomgebiedbeheerplannen is het verbeteren van de waterkwaliteit, zowel chemisch als ecologisch. Deze plannen staan niet op zich; er is een nauwe samenhang met de plannen en maatregelen van de afzonderlijke waterbeheerders en met andere plannen en maatregelen.

Naast de stroomgebiedbeheerplannen worden maatregelenprogramma's opgesteld. Hierin is op hoofdlijnen te vinden welke maatregelen in de planperiode van zes jaar worden uitgevoerd. Overheden, respectievelijk waterbeheerders leggen de doelen en maatregelen voor de wateren waarvoor zij verantwoordelijk zijn in hun eigen plannen vast.

Meer details over de afgelopen periode zijn te vinden in het Beheerplan Rijkswateren (BPRW) en – voor de regionale wateren – in de beheerplannen van waterschappen.

Plannen met samenhang

Elke overheid in Nederland heeft te maken met waterkwaliteit. Daarom is er een intensieve afstemming van de stroomgebiedbeheerplannen met de waterplannen van de afzonderlijke overheden, respectievelijk waterbeheerders. De verdeling is:

- Nationaal Waterplan (NWP) en het Beheerplan Rijkswateren (BPRW) van het Rijk; deze gaan bij de introductie van de Omgevingswet op in het Nationaal Water Programma (2022-2027); aandacht wordt onder andere besteed aan drinkwater als gebruiksfunctie van rijkswateren, beschermingszones rondom innamepunten en KRW-doelen en -maatregelen.

- Regionale water- of omgevingsplannen van de provincies: deze bevatten onder andere begrenzing, status en doelen voor regionale oppervlaktewaterlichamen, en doelen voor grondwaterlichamen met bijbehorende maatregelen.

- Waterbeheerplannen van de waterschappen: maatregelen voor regionale oppervlaktewateren.

Daarnaast nemen gemeenten maatregelen, zoals afkoppelen van regenwater, wat in een aantal gevallen met een besluit wordt vastgelegd. Ook kunnen maatschappelijke organisaties, terreinbeheerders en bedrijven een bijdrage leveren.

Doelen uiterlijk in 2027 bereiken

Volgens de Kaderrichtlijn Water uit 2000 moesten de doelen in 2015 gehaald zijn. In 2009 bleek dat voor veel waterlichamen en parameters niet haalbaar, en is het doelbereik zes jaar opgeschoven, naar 2021. In 2015 is dat opnieuw gedaan, nu naar 2027.

In 2009 zijn voor alle Nederlandse waterlichamen doelen vastgesteld, voor de chemische én de ecologische waterkwaliteit. De chemische kwaliteit is bepaald door Europese milieukwaliteits-eisen. De ecologische doelen zijn nationaal maatwerk, gebaseerd op Europese methoden en geharmoniseerd met landen met vergelijkbare watertypen.

De huidige stroomgebiedbeheerplannen zijn op 22 december 2015 in werking getreden en lopen tot eind 2020. In 2021 start de nieuwe planperiode, tot 2027; de voorbereiding hiervan is inmiddels in volle gang.

In de regio

Hoe zien de betrokken bestuurders van waterschappen, gemeenten en provincies de ontwikkeling van de waterkwaliteit in het licht van de KRW: *wat zijn actuele knelpunten, leerpunten uit het verleden en prioriteiten voor de komende zes jaar? En tot slot: wat kan hun organisatie zelf bijdragen?*

Gedeputeerde Carla Brugman-Rustenburg, Provincie Limburg, o.a. portefeuille Water, Natuur.

Knelpunten

‘We zijn al even bezig met waterkwaliteit, waardoor enkele van de knelpunten inmiddels wel helder zijn, zoals de nutriënten en de gewasbeschermingsmiddelen. We weten daar veel over, normen staan vast en mogelijke maatregelen zijn bekend. De uitdaging is om een pakket van maatregelen samen te stellen waarmee de normen worden gehaald én dat uitvoerbaar is, gelet op de kosten en impact van de maatregelen. In de Delta-aanpak Waterkwaliteit hebben we afgesproken dat een dergelijke nieuwe aanpak wordt ontwikkeld. Het Rijk is daarvoor de trekker. Regionale partijen, verenigd in het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maas, denken mee.’

‘WATER IS LEVEN’

‘Daarnaast zie je nieuwe bedreigingen de kop opsteken: medicijnresten, microplastics, onbekende chemische stoffen, PFAS. Hier zitten de knelpunten meer in het begin van het traject: wat weten we van deze stoffen en eventuele risico’s, wat zijn mogelijke oplossingsrichtingen, hoe gaan we dat aanpakken? Het is zaak om zowel de bestaande als de nieuwe bedreigingen voor de waterkwaliteit bij alle betrokkenen op de agenda te houden.’

‘HET IS NU ECHT

‘ALLE HENS AAN DEK!’

Leerpunten

‘Eén ding staat als een paal boven water: de KRW heeft ons geleerd dat samenwerking bij het oplossen van deze problematiek essentieel is. Er zijn bij deze materie zeer veel partijen betrokken en het is zaak om bij hen allemaal de urgentie vast te houden. Ik merk dat het besef dat we zuinig moeten zijn op ons water, bij iedereen met wie wij aan tafel zitten, leeft. Er wordt constructief samengewerkt, in de wetenschap dat schoon water essentieel is voor het leven op deze aarde.’

Prioriteiten

‘Het is nog een flinke opgave om de doelen voor 2027 te halen, dus het is de komende jaren ‘alle hens aan dek!’. De nutriëntenaanpak zal nu echt op stoom moeten komen. Er is een trendbreuk nodig als het gaat om vraagstukken zoals het mestoverschot en het realiseren van een houdbaar agrarisch verdienmodel. Vaak is er ook nog een restopgave vanuit de vorige planperioden, onder andere door moeizame grondverwerving. Ook is het belangrijk dat wij gaan overleggen met onze buurlanden over maatregelen om daar af- en uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen tegen te gaan. Want veel daarvan komt uiteindelijk bij ons terecht!’

Bijdrage

‘Wij zijn nu bezig met het opstellen van een waterplan, zoals alle provincies. We streven naar robuuste regionale watersystemen met een goede waterkwaliteit. Om dit te halen, zijn inzet en maatregelen van alle betrokken partijen nodig – Rijk en regionale overheden, landbouw, industrie, waterleidingbedrijven en belangenorganisaties. De gezamenlijke inspanning van deze partijen bepaalt ook of we de doelen van de Kaderrichtlijn Water kunnen halen. Het moment om het maatregelenpakket te bepalen is nu; eind 2020 moeten de plannen in ontwerp gereed zijn. Die plannen moeten een gedegen maatregelenpakket bevatten, dat voldoet aan de Kaderrichtlijn Water. We willen voorkomen dat we achteraf op de vingers worden getikt en in een tweede stikstofcrisis belanden. We staan dus met z’n allen echt voor een flinke opgave.’

Hoogheemraad Agnes van Zoelen, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, portefeuille Watersystemen & Duurzaamheid & Innovatie.

Knelpunten

‘Wij zien in ons gebied op het gebied van waterkwaliteit een aantal hardnekkige knelpunten: nutriënten zoals fosfaat, nitraat en bestrijdingsmiddelen. Deze stoffen worden door boeren en tuinders op het land of in kassen gebruikt en spoelen (via de bodem) uit naar het oppervlakte- en grondwater. Een heel ander punt zijn de exoten zoals de Amerikaanse rivierkreeft, die voor kaalslag zorgt onder inheemse planten en dieren, én onze dijken ondermijnt.’

‘DE KRW IS NIET VRIJBLIJVEND’

Leerpunten

‘Het grote leerpunt van de afgelopen planperioden is dat brede samenwerking essentieel is. Bij de eerste ronde van de stroomgebiedbeheerplannen beschikten we nog niet over alle benodigde kennis van het watersysteem. In samenwerking met onder andere kennisinstituten zoals Stowa hebben we nu meer inzicht in sleutelfactoren en prioriteiten. En voor de uitvoering moet je weer nauw samenwerken met gemeenten, bedrijven en boeren.’

‘DE NATUUR HEEFT HAAR EIGEN RITME’

Prioriteiten

‘De komende planperiode zullen we samenwerking verder intensiveren om gezamenlijk de nieuw verworven inzichten toe te passen en te concretiseren. Het is nu zaak voor elk water passende doelen te formuleren. Door de ecologische en chemische KRW-doelen te koppelen aan andere doelen, bijvoorbeeld op het gebied van klimaatadaptatie of ruimtelijke ordening, kunnen kansen gepakt worden. Met een integrale aanpak sla je meerdere vliegen in één klap. Zo loopt er in de Krimpenerwaard een transitie van voormalig landbouwgebied naar (agrarische) natuur. In zo’n geval kun je met aanvullende maatregelen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers en een flexibel waterpeil, ook de waterkwaliteit in het gebied een extra impuls geven.’

Bijdrage

‘Als hoogheemraadschap kunnen wij, naast onze eigen inzet, waterkwaliteit agenderen bij al onze partners. De KRW is niet vrijblijvend; er komen wettelijke verplichtingen uit voort, waar bij niet-nakomen zelfs boetes kunnen worden opgelegd. Dat besef moet er ook zijn. Tegelijkertijd moeten we voor de resultaten van sommige maatregelen ook wat tijd inruimen: de natuur heeft haar eigen ritme. Als je weet dat de uitgangspunten goed zijn en je samen op de goede weg bent, moet je soms een beetje geduld oefenen. Het gaat er uiteindelijk om dat de waterkwaliteit verbetert.’

‘SAMENWERKEN IS ESSENTIEEL’

Gedeputeerde Cees Loggen, Provincie Noord-Holland, o.a. portefeuille Water.

Knelpunten

‘Hoewel we mede door de KRW in Europa een flinke kwaliteitsslag hebben gemaakt, zijn er nog wel enkele knelpunten. Met name op het gebied van de nutriënten moeten we nu echt stappen gaan maken. We hebben in Noord-Holland te maken met een teveel aan voedingsstoffen in het oppervlaktewater uit verschillende bronnen: landbouw, veenaafbraak, riooloverstorten en het effluent van rwzi’s. Ook komen we nog te vaak chemische stoffen in het oppervlaktewater tegen, zoals resten van bestrijdingsmiddelen, medicijnen of onbekende stoffen uit lozingen. Dat moeten we nu voortvarend aanpakken, ook omdat het soms jaren duurt voor er positieve effecten merkbaar zijn.’

Leerpunten

‘Ik denk dat we nieuwe en soms onbekende stoffen in het systeem serieuzer moeten nemen. Het feit dat ze niet in de KRW-doelen worden genoemd, wil niet zeggen dat we maar moeten accepteren dat er chemische stoffen in het water zitten. Schoon water gaat voor mij verder dan de KRW-regels. Water is de bron van alle leven en schoon zoet water is een schaars goed, waar je zuinig op moet zijn.’

‘We hebben de afgelopen jaren gezien dat water steeds meer en intensievere gebruiksfuncties krijgt: voor landbouw, recreatie, transport of natuur, als drinkwater, grondstof of proceswater. Dat betekent dat we de belangen van die functies goed zullen moeten afwegen, met de beperkte beschikbaarheid van schoon zoet water in het achterhoofd.’

‘SCHOON WATER GAAT VERDER DAN DE KRW-REGELS’

Prioriteiten

‘De landbouw, een belangrijke bron van nutriënten en bestrijdingsmiddelen in het water, zal de komende jaren een stuk duurzamer en circulaireder moeten worden. Daarmee bereiken we een aantal doelen, niet alleen die van de KRW.’

‘We meten en weten steeds meer, ook over wat er in het water zit. Met die kennis moet je wel iets doen. Ik vind dat je minimaal je ambities overeind moet houden en waar nodig en mogelijk moet aanscherpen op basis van nieuwe inzichten. Neerwaarts bijstellen van doelen of verder temporiseren vind ik achteruit zwemmen: dat moeten we niet willen.’

Bijdrage

‘Als provincie blijven wij actief met verbeteringsmaatregelen zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers en voorzieningen die de vispasseerbaarheid van kunstwerken vergroten. Ook participeren wij in een aantal maatschappelijke initiatieven om de landbouw in ons gebied te verduurzamen. Samen met LTO en de drie waterschappen in onze provincie hebben wij het Landbouwportaal Noord-Holland, waar boeren terecht kunnen voor ondersteuning bij bovenwettelijke maatregelen op hun erf en hun land.’

‘ZUINIG ZIJN OP ONS ZOETE WATER’

Wethouder Ed Anker, Gemeente Zwolle, o.a. portefeuille Waterbeleid en klimaatadaptatie.

Knelpunten

'Als ik me beperk tot het gebied van mijn gemeente, zijn er verschillende knelpunten te onderscheiden. Die hebben te maken met de oppervlaktewaterkwaliteit in de binnenstedelijke wateren, zoals grachten, kanalen, kreken en beekjes. Het gaat daarbij vooral om nutriënten en bestrijdingsmiddelen. Er opereren in ons gebied zo'n 50 boeren, met wie wij regelmatig overleg hebben over hun invloed op het milieu. Maar wij ondervinden uiteraard ook gevolgen van landbouwactiviteiten in de regio om ons heen. Wij staan een omslag naar een compleet duurzame landbouw voor, ook omdat er vanuit onze stad veel vraag is naar dichtbij geteelde biologische producten.'

'WATER IN DE STAD ALS DRAGER VAN KWALITEIT'

'Van een andere orde, maar minstens zo belangrijk is de kwaliteit van het grondwater: in het parkgebied Het Engelse Werk bij de IJssel ligt een groot waterwingebied van Vitens. Bij de herinrichting van een rangeerterrein van ProRail dat zich hier ook bevindt, hebben we samen met de provincie geëist dat er een extra voorziening voor de bescherming van het grondwater wordt getroffen, in de vorm van een horizontaal grondschermband. Dit moet de bodem vrijwaren van lekkages van stoffen uit de treinen. Een oude bodemverontreiniging met vinylchloride die zich hier ook bevindt, pakken we actief aan, om ervoor te zorgen dat waterwinning ook voor de toekomst mogelijk blijft.'

'WATERKWALITEIT HOGER OP DE AGENDA'

Leerpunten

'Volgens mij is het grote leerpunt dat brede samenwerking en een integrale blik essentieel zijn om zaken op het gebied van waterkwaliteit voor elkaar te krijgen. Wij proberen – vaak samen met de provincie en het waterschap – wateronderwerpen integraal aan te pakken en koppelen zo waterkwantiteits- en kwaliteitsdoelen aan elkaar. Een goed voorbeeld daarvan is de Westerveldse Aa, waar we de kwaliteitsverbetering hand in hand hebben uitgevoerd met de inrichting van het gebied eromheen, zoals een waterberging, wandelroutes en een woningbouwplan.'

Prioriteiten

'Wat we nu echt snel moeten oplossen, is de problematiek van de bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Maar er mag wat mij betreft in het algemeen ook nog wel wat meer aandacht komen voor het belang van waterkwaliteit. Het waterbewustzijn moet echt omhoog en daarom moeten we nog beter laten zien wat we doen en waarom.'

Bijdrage

'Onze stad is aan het groeien en de gemeente Zwolle neemt water mee in alle plannen op het gebied van ruimtelijke ordening en stadsontwikkeling. Op die manier maak je water de drager van kwaliteit en werk je aan het verhogen van de awareness van het belang van schoon water voor de inwoners van onze stad. Daarbij spelen voor ons ook de ontwikkelingen als gevolg van de klimaatverandering een rol, zoals grotere bacteriegroei in het oppervlaktewater door lange warme perioden en waterberging en hittestress in het bebouwde gebied.'

Heemraad Mathieu Gremmen, Waterschap Rivierenland, portefeuille Watersystemen.

Knelpunten

‘Nutriënten zoals stikstof- en fosforverbindingen en opkomende stoffen vormen hier een probleem. Op het gebied van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen zijn al de nodige resultaten bereikt, maar er zijn nog stappen te maken. Mijn zorg gaat nu ook uit naar de geneesmiddelenresten en de microplastics. Ook de actuele PFAS-problematiek laat weer zien hoe belangrijk onze aandacht voor de effecten van stoffen op de waterkwaliteit is. Ik vraag me wel af of we in de volgende planperiode de goede ecologische toestand van de watergangen kunnen bereiken, of de doelen wel op alle onderdelen haalbaar zijn. We hebben in onze veengebieden bijvoorbeeld te maken met een achtergrondbelasting van nutriënten. Door de oxidatie van het veen komen veel voedingsstoffen in het oppervlaktewater terecht. Mede door deze belasting voldoet het water niet overal aan de KRW-doelen, waarbij je je moet afvragen of dat wel is aan te pakken.’

‘ZORG OVER GENEESMIDDELEN- RESTEN EN MICROPLASTICS’

Leerpunten

‘In algemene zin heeft de KRW veel positiefs gebracht. De maatschappelijke bewustwording van het belang van waterkwaliteit is duidelijk gegroeid, ook bij partners in de landbouw en de industrie. Een leerpunt is dat niet alle effecten meteen zichtbaar zijn, vaak is er meer tijd nodig voordat de ecologische toestand op orde komt. Eigenlijk leren we voortdurend: bij elke stap die je neemt, kom je nieuwe vragen tegen die moeten worden opgelost. Zo nemen wij bij inrichtings- en beheermaatregelen inmiddels structureel de waterkwaliteit mee in de plannen. Binnen het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) zoeken we samen met LTO, de provincies en individuele boeren naar maatwerkoplossingen. Ook werken we met drinkwatersector en glastuinders aan het verminderen van gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater. Dat heeft in ons gebied geresulteerd in een speciale tuinbouwriolering. Deze voert het afvalwater van glastuinbouwbedrijven rechtstreeks naar onze rwzi, in plaats van het ongezuiverd te lozen op de Afgedamde Maas, waar Dunea water inneemt voor de drinkwaterproductie.’

‘INZETTEN OP CONTINUERING DELTAPLAN AGRARISCH WATERBEHEER’

Prioriteiten

‘In het nieuwe stroomgebiedbeheerplan zetten wij in op continuering van het DAW en de aanpak van emissies. Verder gaan wij onze bestaande inrichtings- en beheersmaatregelen verder verfijnen en gaan we door met monitoring en onderzoek. Zo willen we meer weten over de achtergrondbelasting van nutriënten en over opkomende stoffen in ons gebied.’

Bijdrage

‘We blijven het belang van een goede waterkwaliteit benadrukken bij onze partners. Wij pakken knelpunten in ons werkgebied actief aan, onder andere door het sluiten van kleinere rwzi's die lozen op de gevoelige binnenwateren. Door de afvalwaterstromen te concentreren op grotere zuiveringen met een hoger zuiveringsrendement verlagen we de nutriëntenbelasting. In specifieke gevallen installeren we een extra zuiveringstrap, zodat er minder ongewenste stoffen – met name medicijnresten – in ons effluent zitten.’

Tussentijdse resultaten Nationale analyse waterkwaliteit, PBL

‘Zorgelijk beeld voor de bronnen voor drinkwaterproductie’

Op 1 november 2019 kwam het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) met de tussentijdse resultaten van de Nationale analyse waterkwaliteit, een onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit. Vlak daarvoor, in september, presenteerde wateronderzoeksinstituut KWR zijn rapport over de kwaliteit van de Nederlandse drinkwaterbronnen. Dr. ir. Arnaut van Loon en dr. Stefan Kools, onderzoekers waterkwaliteit bij KWR, over de overeenkomsten en verschillen tussen beide onderzoeken.

Stefan Kools, onderzoeker waterkwaliteit bij KWR.

De Nationale analyse van het PBL gaat over waterkwaliteit in brede zin. De tussentijdse notitie van 1 november legt de nadruk op de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor nutriënten, biologie en chemische stoffen in het regionale oppervlaktewater. Dat zijn onderwerpen die ook naar voren kwamen bij het onderzoek van KWR naar de kwaliteit van de bronnen van drinkwater in Nederland, dat in september is gepresenteerd.

Wat was de belangrijkste conclusie uit het KWR-rapport?

Kools: 'Ons onderzoek geeft een beeld van de diversiteit aan knelpunten die spelen bij de drie bronnen voor drinkwaterproductie: oppervlaktewater, oeverinfiltratiewater en grondwater. De kwaliteit van het oppervlaktewater staat door diverse invloeden onder druk. Het gaat daarbij vooral om verzilting, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en opkomende stoffen. In de toekomst zal de druk toenemen door het toenemende gebruik van nieuwe stoffen en de klimaatverandering.'

Steeds meer problemen bij grondwater

Van Loon: 'Voor de grondwaterkwaliteit hangen de knelpunten voornamelijk samen met nitraatuitspoeling, bestrijdingsmiddelen en historische bodemverontreinigingen. Deze problemen spelen nu nog vooral bij de ondiepere winningen, maar ook bij diepe winningen worden steeds vaker stoffen aangetroffen die daar van nature niet thuishoren. Doordat verontreinigingen op steeds grotere diepte geraken, worden ook opkomende stoffen een steeds groter knelpunt voor de grondwaterkwaliteit. Hierbij geldt dat een vervuiling van grondwater veel langer tot knelpunt kan leiden dan een verontreiniging van het oppervlaktewater. Voeg daarbij de toenemende benutting van de ondergrond – onder andere voor aardwarmte en

opslag van koude en warmte – en je krijgt een beeld van de diversiteit aan mogelijke knelpunten die de drinkwatervoorziening parten kunnen spelen.'

'De problematiek bij oeverinfiltratie – een mengvorm van oppervlakte- en grondwaterwinning – is vergelijkbaar met het oppervlaktewater, hoewel in sommige gevallen ook hier bodemverontreinigingen tot knelpunten leiden.'

Regionale verschillen

Volgens het PBL neemt het aandeel regionale wateren dat voldoet aan de KRW-normen voor de nutriënten stikstof en fosfor toe, volgens de eerste berekeningen tot zo'n 60-65%. Dit komt door de maatregelen die door de waterbeheerders en vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer worden voorzien voor de periode 2022-2027. Wel zijn er grote regionale verschillen. Het percentage wateren dat goed scoort, is in het noorden het hoogst en in het Maasstroomgebied het laagst. Voor fosfor wordt ook een toename van het doelbereik na 2027 verwacht, doordat het effect van reeds genomen maatregelen pas op de middellange termijn op de waterkwaliteit zichtbaar wordt.

De nutriëntnormen in de KRW zijn opgesteld om een goede biologische toestand mogelijk te maken. De stand van de biologie wordt in de KRW afgemeten op vier maatlaten voor waterplanten, vissen, algen en macrofauna (kleine ongewervelde waterdiertjes). Volgens de eerste berekeningen komt het aandeel regionale wateren dat in Nederland voldoet op 40-60% per biologische maatlat; in 2009 was dit 20-35%. Toch concludeert het PBL dat de nu voorziene maatregelen niet overal voldoende zijn om op termijn het einddoel te halen. Ook hier zijn regionale verschillen te zien, die om een gedifferentieerde aanpak vragen.

Hoe is de situatie voor de drinkwaterbronnen? Zijn daar ook veel regionale verschillen?

Van Loon: 'De conclusies uit ons onderzoek en die van het PBL komen op hoofdlijnen met elkaar overeen. Er zijn grote regionale verschillen, zeker voor het grondwater. Dat komt door lokale factoren zoals voormalige industrieën, verzilting, het soort landgebruik rondom de winningen en de aanwezigheid van beschermende kleilagen in de ondergrond. Bij oppervlaktewater spelen onder andere de ligging van de innamepunten, de afvoercharacteristieken van een rivier en het soort lozingen in een gebied.'

Integrale analyse

PBL zal uiteindelijk een integrale analyse maken van de waterkwaliteit. *KWR heeft dit ook gedaan voor de drinkwaterbronnen: wat is de meerwaarde van zo'n samenhangend overzicht?*

Van Loon: 'Veel beschikbare rapporten over de kwaliteit van grond- of oppervlaktewater hebben uitsluitend betrekking op specifieke stofgroepen. In ons rapport zijn de hoofdlijnen uit de meest relevante rapporten gebundeld. Hiermee zijn knelpunten in de waterkwaliteit en hun onderlinge samenhang over de volle breedte zichtbaar gemaakt. Dit draagt bij aan bewustwording, het prioriteren van maatregelen en om tijdig te anticiperen op ontwikkelingen die de bestaande problematiek verergeren. Dit overzicht is ook nuttig

'KNELPUNTEN VAAK
AFHANKELIJK VAN
REGIONALE SITUATIE'

Arnaut van Loon, onderzoeker waterkwaliteit bij KWR.

‘GROOTSTE PROBLEMEN:
NUTRIËNTEN,
GEWASBESCHERMINGS-
MIDDELEN, MEDICIJNRESTEN,
OPKOMENDE STOFFEN’

voor een genuanceerde discussie over de wijze waarop doelen het beste gerealiseerd kunnen worden. De huidige stikstofcrisis geeft aan hoe belangrijk dit is.’

Wat zijn de belangrijkste punten waarop maatregelen nodig zijn voor wat betreft drinkwaterbronnen?

Kools: ‘Bovenaan staat wat ons betreft het uitgangspunt ‘Voorkomen is beter dan genezen’. In de drinkwatersector is dit vertaald naar ‘Wat er niet in komt, hoeft ook niet gezuiverd te worden’. Er is op het gebied van preventie al veel bereikt, maar we zijn er nog niet.’

‘De prioriteiten voor wat betreft nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten en opkomende stoffen worden regionaal bepaald. Als er ergens een signaleringswaarde wordt overschreden, zal de betrokken waterbeheerder in actie moeten komen. Initiatieven zoals de bestuursovereenkomst bij het 6e Actieprogramma Nitraatrichtlijn, de green deals, de Ketenaanpak medicijnresten uit water en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer hebben regionaal een positief effect, maar de exacte vooruitgang is niet altijd even duidelijk. Hier zouden extra onderzoek, monitoring en geïntegreerde data-analyse meerwaarde kunnen hebben om maatregelen doelgericht in te zetten.’

‘Een ander onderwerp betreft de gevolgen van klimaatverandering. De droge perioden in 2018 en 2019 hebben nieuwe gevoeligheden van de kwaliteit van de drinkwaterbronnen aan het licht gebracht. Vooral de sterk verminderde rivierwaterafvoeren leidden tot problemen, doordat lozingen minder verdund werden en het IJsselmeer en de grote waterwegen in het westen van het land verziltten.’

‘Ook een belangrijk aandachtspunt zijn de nieuwe stoffen. Bij de introductie van nieuwe chemische stoffen wordt nu nog onvoldoende rekening gehouden met de waterkwaliteit. Wij adviseren het ketenproces van ontwikkelen en toelaten van stoffen goed te borgen en te monitoren. Nogal eens worden onbekende stoffen in het milieu aangetroffen, terwijl nog onbekend is wat de effecten daarvan op de waterkwaliteit zijn.’

Hoe zien jullie de relatie tussen de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater die het PBL nu beschrijft en de kwaliteit van de drinkwaterbronnen?

Kools: ‘De knelpunten voor ecologie en drinkwater komen voort uit dezelfde stoffengroepen, maar de weging voor elk doel is soms net even anders. Bepaalde stoffen zijn al in lage concentraties schadelijk voor specifieke organismen en vormen daarom een knelpunt voor de ecologie. Deze stoffen hoeven voor drinkwaterproductie geen onoverkomelijk probleem te zijn, bijvoorbeeld omdat ze goed verwijderbaar zijn.’

‘Andersom zijn er stoffen die de ecologische kwaliteit nauwelijks beïnvloeden, maar die door hun persistentie (moeilijke verwijderbaarheid) een veel zwaardere zuiveringsinspanning vergen, waardoor ze voor de drinkwaterproductie zeer ongewenst zijn. Onderzoek naar deze synergie in doelen voor ecologie en drinkwaterkwaliteit zou maatregelen kunnen opleveren die elkaar kunnen versterken.’

‘Op hoofdlijnen zijn op voorhand al wel enkele maatregelen te bedenken waarvan duidelijk is dat ze voor beide doelen positief uitpakken. Denk bijvoorbeeld aan preventieve maatregelen door afspraken met buurlanden te maken over maatregelen tegen de verontreinigingen van grensoverschrijdende rivieren. Ook ‘end of pipe’-oplossingen kunnen effectief zijn, zoals het invoegen van extra stappen in het zuiveringsproces op rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi’s) voor het verwijderen van medicijnresten.’

Nationale analyse waterkwaliteit

De Nationale analyse waterkwaliteit is een gezamenlijk traject van Rijk, regio, stakeholders, maatschappelijke organisaties en kennisinstututen, waarin wordt gewerkt aan een gemeenschappelijke kennisbasis. Dit vormt een bouwsteen voor de bestuurlijke gesprekken over de ambities en het opstellen van maatregelpakketten voor de volgende ronde van stroomgebiedbeheerplannen (2022-2027) voor de Kaderrichtlijn Water (KRW), die eind 2021 aan de Europese Commissie worden gerapporteerd, in samenhang met het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn.

Bron: Nationale analyse waterkwaliteit, PBL, 01-11-2019

Gebiedsdossiers grondwaterwinningen

'Problemen en risico's voor drinkwaterwinningen in beeld'

Gebiedsdossiers vormen een belangrijk instrument om aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water te voldoen. Het doel van gebiedsdossiers is om in een gezamenlijk proces met andere belanghebbenden de problemen en risico's voor drinkwaterwinningen in beeld te brengen, die een duurzame veiligstelling van de drinkwaterwinning mogelijk in de weg staan.

Het gebiedsdossier geeft inzicht in de mate waarin doelen (mogelijk) niet worden gehaald. Daarmee maakt het dossier ook duidelijk welke (rest)opgave de betrokken partijen nog hebben om de winning duurzaam veilig te stellen. Deze opgave vormt de basis voor het maken van afspraken over de maatregelen die moeten worden genomen.

Bijdrage aan 'duurzame veiligstelling'

Gebiedsdossiers dragen daarmee bij aan de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening, conform artikel 2 van de Drinkwaterwet. Ook vormt het gebiedsdossier een instrument om de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water voor drinkwaterbronnen te realiseren.

Een gebiedsdossier is gericht op de duurzame veiligstelling van de drinkwaterwinning. Hiervan is sprake als voldaan wordt aan de gestelde KRW-doelen voor drinkwaterwinningen (artikel 7) en als de drinkwatervoorziening geen gevaar loopt vanwege kwantitatieve problemen; kortom, als er voldoende zoet water beschikbaar is.

Uitvoeringsprogramma

Het gebiedsdossier bevat feitelijke informatie over het betrokken gebied, waarmee de problemen en risico's voor de winning zo volledig mogelijk in beeld komen. De bijbehorende uitvoeringsprogramma's bevatten afspraken over welke maatregelen door welke belanghebbende worden uitgevoerd om de problemen en risico's aan te pakken dan wel te ondervangen en daarmee de winning duurzaam veilig te stellen. Het uitvoeringsprogramma wordt bestuurlijk bekrachtigd.

Regierol provincies

De provincies hebben de regierol voor de gebiedsdossiers voor grondwaterwinningen. Zij zijn verantwoordelijk voor de bescherming van het grondwater dat wordt gebruikt voor drinkwaterbereiding en hebben dit vastgelegd in hun omgevingsverordeningen. Op grond van de Waterwet kent de provincie functies toe aan het watersysteem in haar werkgebied, zoals bijvoorbeeld de drinkwaterfunctie. De provincie wijst daarvoor grondwaterbeschermingsgebieden en intrekgebieden aan, en stuurt via ruimtelijke ordening en milieureggeving op een goede kwaliteit van het grondwater.

Gebiedsdossiers brengen de risico's in kaart voor drinkwater en voor duurzaam veilige drinkwatervoorziening in een bepaald (waterwin)gebied. Gebiedsdossiers bevatten ook informatie over de kwaliteit van het (grond)water waar drinkwater van wordt gemaakt, over bronnen van verontreinigingen en over de kwetsbaarheid van het watersysteem. Aanwezige verontreinigingen worden vertaald naar risico's voor het drinkwater en voor het halen van doelstellingen voor de openbare drinkwatervoorziening.

Doordat gebiedsdossiers en uitvoeringsprogramma's samen met andere belanghebbenden worden opgesteld, hebben ze een breed draagvlak. Dit bevordert de doorwerking en uitvoering van de maatregelen. Inmiddels is er een 'tweede generatie' van gebiedsdossiers opgesteld.

Relatie met plancyclus KRW

Het proces van gebiedsdossiers loopt vooruit op de plancyclus van de KRW, om tijdig input te kunnen leveren aan de volgende stap in het KRW-proces.

In 2020 actualiseert het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) de huidige Beleidsnota Drinkwater. Eind 2021 worden de derde stroomgebiedbeheerplannen voor de KRW vastgesteld.

Voor deze beide beleidstrajecten is er behoefte aan een overzicht van de stand van zaken met betrekking tot de bescherming van de drinkwaterbronnen. Het ministerie van IenW heeft het RIVM gevraagd om deze toestand in beeld te brengen op basis van bestaande informatie en de tweede generatie gebiedsdossiers. Het RIVM werkt momenteel aan een rapport, dat deel zal uitmaken van de Nationale analyse waterkwaliteit, die het Planbureau voor de Leefomgeving eind februari 2020 oplevert. Deze kennis vormt een belangrijke basis voor de maatregelen in de volgende generatie KRW-plannen 2022-2027.

Hans de Groene, directeur Vewin

‘Regie minister op laatste planperiode Kaderrichtlijn Water is essentieel’

Er komen in 2020 enkele dossiers samen die essentieel zijn voor de toekomst van de drinkwatervoorziening van Nederland: de invulling van de laatste planperiode van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), onder andere via het Nationaal Water Programma, de Beleidsnota Drinkwater en de actualisatie van het Deltaprogramma – en dan met name het Deltaplan Zoetwater. Rode draad voor de drinkwatersector daarbij is de toenemende druk op de kwaliteit van de drinkwaterbronnen.

‘NU OF NOOIT VOOR DE VERBETERING VAN DE WATERKWALITEIT EN BESCHERMING VAN DE DRINKWATERBRONNEN’

De doelen van de KRW zijn nog niet binnen bereik. In 2020 worden de plannen gemaakt om deze doelen in 2027 te halen. Lidstaten zijn verplicht om iedere zes jaar stroomgebiedbeheerplannen vast te stellen, waarin de resterende opgaven met bijbehorende maatregelen worden geschetst. De Nederlandse stroomgebiedbeheerplannen worden daarna ook onderdeel van het Nationaal Water Programma.

Samen vormen al deze plannen en programma's de bouwstenen voor de ambities die Nederland heeft voor de laatste planperiode van de Kaderrichtlijn Water, dus de komende zeven jaar. *Wat is er nodig om dit proces in goede banen te leiden?*

Hans de Groene, directeur Vewin: '2020 is een cruciaal jaar voor de waterkwaliteit. Er komen op watergebied dan veel dossiers samen. Daarbij zou het goed zijn dat alle partijen hun plannen aan de voorkant op elkaar afstemmen. Wij pleiten daarom voor een stevige regierol voor de minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW). Daarbij zou de prioriteit moeten liggen bij bescherming van de drinkwaterbronnen. We staan nu op een splitsing; dit is de laatste kans om een flinke stap te maken richting de KRW-doelen – en daarmee richting verbetering van de waterkwaliteit. Laten we deze gelegenheid glippen, dan moeten we weer zes à zeven jaar wachten.'

Gezamenlijk beeld van de ambities

'Het is belangrijk om in het begin van het planproces een gezamenlijk beeld te krijgen van de ambities van alle betrokken partijen. De ambities in het Nationaal Waterplan, de stroomgebiedbeheerplannen en de waterplannen van provincies, gemeenten en waterschappen moeten met elkaar sporen. De verschillende overheden moeten ervoor zorgen dat de optelsom van de maatregelen klopt met wat we samen willen bereiken. Daarbij is regie door de minister van IenW essentieel, zodat we op voorhand zoveel mogelijk zeker stellen dat we doelen ook echt gaan halen.'

Kwaliteit onder druk

Uit het recente KWR-rapport 'De kwaliteit van bronnen van drinkwater in Nederland' blijkt dat de kwaliteit van het grondwater en oppervlaktewater, dat wordt gebruikt voor het maken van drinkwater, onder toenemende druk staat. Concrete maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit te verbeteren.

Het ministerie van IenW werkt aan een nieuwe Beleidsnota Drinkwater die in de zomer 2020 naar de Kamer zal worden gestuurd. Vewin pleit voor een ambitieuze beleidsnota, gericht op waterkwaliteit en waterkwantiteit, die ook draagvlak heeft bij provincies, gemeenten en waterschappen, en doorwerkt naar hun activiteiten.

Prioriteit voor drinkwaterbronnen

De Groene: 'In de nieuwe KRW-plannen moet prioriteit worden gegeven aan de bescherming van de bronnen voor ons drinkwater. Een belangrijk instrument hiervoor zijn de gebiedsdossiers voor de

winningen voor de drinkwatervoorziening. Per winning biedt zo'n gebiedsdossier inzicht in de mate waarin doelen al dan niet worden gehaald. Daarmee geven deze dossiers ook een indicatie van de opgave van de betrokken partijen om de winning duurzaam veilig te stellen. Deze opgave vormt de basis voor het maken van afspraken over de noodzakelijke maatregelen. En die afspraken moeten het uitgangspunt vormen voor de maatregelen in de KRW-plannen, die zijn gericht op drinkwaterbronnen.'

Concrete maatregelen aan 'Versnellingstafels'

'De minister heeft de ambitie geformuleerd 'wereldkampioen waterkwaliteit' te willen worden. Een belangrijk vehikel voor het versnellen van de verbetering van de waterkwaliteit zijn de bestuurlijke 'Versnellingstafels'. De drinkwatersector hecht hier groot belang aan. Bestaande en nieuwe bedreigingen zoals mest, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten, industriële stoffen, microplastics, bodemverontreiniging en klimaatverandering verhinderen voldoende verbetering of leiden tot verslechtering van de waterkwaliteit. Daardoor zijn er grotere inspanningen nodig om schoon drinkwater te kunnen leveren. De urgentie van concrete afspraken en maatregelen is dan ook hoog voor de drinkwatersector.'

'Als product van de Versnellingstafels pleiten wij voor concrete bestuurlijke afspraken die daadwerkelijk de waterkwaliteit verbeteren. De Versnellingstafels hebben een looptijd van twee jaar. Daarom is het van belang dat eind 2019 duidelijk is waar de minister van IenW concreet op inzet voor de verschillende onderwerpen om daadwerkelijk tot resultaten te komen. De maatregelen uit de Versnellingstafels moeten aansluitend een plek krijgen in de KRW-plannen, inclusief de aanpak van de nieuwe bedreigingen zoals industriële stoffen en medicijnresten.'

Inzet Vewin

- De inzet voor de laatste KRW-planperiode vergt regie door de minister van IenW op ambitie, maatregelen en planning.
- Geef in de komende KRW-planvorming prioriteit aan de verbetering van de kwaliteit van drinkwaterbronnen, met de gebiedsdossiers als belangrijk uitgangspunt.
- Neem in de KRW-plannen ook maatregelen op voor relatief nieuwe bedreigingen, zoals opkomende industriële stoffen en medicijnresten, en de invloed van klimaatverandering.

Zet de KRW voort na 2027, maar gebruik dit niet als excuus voor doelverlaging of vertraging.

- Als de KRW niet wordt herzien: maak afspraken over het alsnog halen en behouden van de doelen na 2027.
- Als de KRW wel wordt herzien: behoud het bestaande ambitieniveau en pak tegelijk nieuwe uitdagingen op, zoals klimaatverandering en opkomende stoffen.

RIWA (Vereniging van Rivierwaterbedrijven)

‘Meer aandacht voor de drinkwaterfunctie van oppervlaktewater’

De oppervlaktewaterkwaliteit is in grote delen van het land de afgelopen jaren verbeterd, maar onvoldoende om alle doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) te halen. Er is dus meer actie nodig volgens RIWA, de Vereniging van Rivierwaterbedrijven.

Wat heeft wat hen betreft prioriteit?

Gerard Stroomberg (RIWA-Rijn).

De hoge kwaliteit waaraan het drinkwater in Europa moet voldoen, vereist een preventieve bescherming van het oppervlaktewater dat dient als bron voor de drinkwatervoorziening. Voorkomen is beter dan genezen: wat er niet in het water komt, hoeft er ook niet weer uitgehaald te worden. Het oppervlaktewater moet zo min mogelijk worden belast met stoffen die daar niet van nature in voorkomen.

De doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water zijn leidend voor de ambities van RIWA, namelijk dat de kwaliteit van het oppervlaktewater zodanig is dat een natuurlijke zuivering volstaat om daaruit onberispelijk drinkwater te bereiden. Artikel 7 van de KRW stelt dat de waterkwaliteit verder moet verbeteren, zodat (op termijn) het niveau van de zuiveringsinspanning kan worden verminderd. *Heeft de richtlijn iets opgeleverd, de afgelopen 19 jaar?*

Gerard Stroomberg (RIWA-Rijn): 'Wij zien successen én nieuwe uitdagingen. Zo is de zalm in de Rijn aan het terugkeren, maar laat de chemische kwaliteit nog te wensen over. Wij hebben een overzicht gemaakt van de stoffen die we in de rivier tegenkomen vanaf de invoering van de KRW in 2000, tot 2019. Dan zie je verschillende ontwikkelingen, maar de belangrijkste conclusie is toch wel dat we nu méér chemische stoffen in hogere concentraties tegenkomen dan 19 jaar geleden. Dus van de doelstelling om de zuiveringsinspanning te verminderen, komt weinig terecht. Ook zien we dat men de zuiveringsefficiëntie van de waterbedrijven a priori meeneemt bij het beoordelen van stoffen, bij het afleiden van een milieukwaliteitsnorm. Wij vinden dat een verkeerd signaal.'

Maarten van der Ploeg (RIWA-Maas): 'De waterkwaliteit in de Maas is de afgelopen 19 jaar verbeterd en daar heeft de KRW een flinke bijdrage aan geleverd. Zo heeft het verbeteren van de waterkwaliteit meer aandacht gekregen door er gerichte maatregelenpakketten voor te ontwikkelen. Het aantal verontreinigingsbronnen is in de loop van de tijd verminderd. Hier hebben een breed instrumentarium met wettelijke kaders en meer en betere afvalwaterzuiveringen positief aan bijgedragen. Wel hebben we zorgen over opkomende stoffen die we in de Maas aantreffen en over het frequenter

'OPPERVLAKTEWATER ZO MIN MOGELIJK BELASTEN MET STOFFEN DIE ER NIET VAN NATURE IN VOORKOMEN'

voorkomen van lage rivierafvoeren. Doordat verontreinigingen in de Maas dan minder verdund worden, kan de waterkwaliteit snel verslechteren. Over het geheel genomen is de waterkwaliteit van de hoofdstroom redelijk, maar voor de zijrivieren en beken liggen er nog flinke uitdagingen.'

Waarom is er van de Maas een rivierdossier gemaakt en wat staat daar in?
Van der Ploeg: 'De overheid heeft vanuit de Drinkwaterwet de verplichting te zorgen voor de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening. Voor die taak is feitelijke informatie nodig over de waterkwaliteit en daarin voorziet een rivierdossier. Het brengt de knelpunten in kaart die een negatieve uitwerking op de waterkwaliteit hebben en geeft mogelijke oplossingen om de afgesproken doelstellingen alsnog te bereiken. Het dossier wordt in opdracht van Rijkswaterstaat opgesteld, onder andere op basis van informatie van de drinkwaterbedrijven. De uitkomsten worden uiteindelijk meegenomen in de stroomgebiedbeheerplannen. Het Maasdossier wordt eind dit jaar gepubliceerd.'

Maarten van der Ploeg (RIWA-Maas).

Wat zijn de belangrijkste opgaven die in het rivierdossier voor de Rijn benoemd zijn?

Stroomberg: 'In het rivierdossier staat de opgave beschreven voor het duurzaam veiligstellen van de waterwinning uit oppervlaktewater. Belangrijk hiervoor zijn acties om risico's van opkomende stoffen beter in te schatten en hun emissies terug te dringen. Hiervoor is ook beter inzicht nodig in de gevolgen van lage rivierafvoeren op de waterkwaliteit. Voor een stof als 1,4-dioxaan geldt bijvoorbeeld dat bij een debiet lager dan 1.250 m³/s de ontheffingswaarde wordt overschreden. Verder is monitoring belangrijk om opkomende stoffen tijdig te signaleren, alsmede nog onbekende stoffen die nog geïdentificeerd moeten worden.'

Hebben jullie wensen voor wat betreft de planvorming richting 2027 en eventuele aanpassing van de KRW?

Stroomberg: 'Kort gezegd: meer aandacht voor de drinkwaterfunctie van oppervlaktewater. Wat daarbij zou helpen, is dat er meer wordt geleerd van het verleden en dat het daardoor beter gaat lukken om vooruit te denken. In het kader van de klimaatverandering kijken we naar de gevolgen van met name langdurige droge perioden met lage rivierafvoeren. Ik vind het bijvoorbeeld vreemd dat bij vergunningverlening voor lozingen wordt teruggekeken naar historische lage afvoeren en niet naar de te verwachten ontwikkelingen. Zodat je veel beter kunt inschatten welke risico een stof oplevert in de toekomst.'

'KRW: SUCCESSEN, MAAR OOK NIEUWE UITDAGINGEN'

'Wij hebben nu al een probleem met bromide, dat in Duitsland wordt toegepast in steenkolen centrales, om de uitstoot van kwik te beperken. Oxidatie van bromide in zuiveringsprocessen levert het kankerverwekkende bijproduct bromaat op. Wanneer deze kolen centrales overschakelen op biomassa dat meer kwik kan bevatten, is nóg meer bromide nodig en zal dit probleem alleen maar toenemen. Dat zou een zeer onwenselijke ontwikkeling zijn, waar wij nadrukkelijk aandacht voor vragen.'

'Een andere wens is dat we het stroomgebied van een rivier gaan zien als één groot waterlichaam dat gebruikt wordt voor drinkwaterproductie en niet meer als afzonderlijke compartimenten, waar je kunt gaan schipperen met doelen of normen. Alles wat bovenstrooms wordt toegestaan, heeft immers vroeg of laat impact benedenstrooms.'

Van der Ploeg: 'Bovenaan onze lijst staat het opnemen van de opkomende stoffen in de systematiek van de KRW; nu ontbreekt dat onderwerp nog. Daarbij zijn met name de persistente mobiele toxische (PMT-)stoffen die in het oppervlaktewater (kunnen) voorkomen relevant voor de drinkwatervoorziening. Er is te weinig

European River Memorandum

Het European River Memorandum (ERM) is een convenant waarin 170 drinkwaterbedrijven gezamenlijk minimale kwaliteitseisen voor rivierwater hebben vastgesteld. Voor veel stoffen ligt de ERM-streefwaarde op 1,0 microgram per liter of 0,1 microgram per liter. Drinkwaterbedrijven toetsen of de gemeten stoffen voldoen aan de kwaliteitseisen uit het ERM.

Een overschrijding van de ERM-streefwaarde betekent dat het niet mogelijk is om met uitsluitend natuurlijke technieken – zoals bezinking, beluchting, zandfiltratie, duinfiltratie en ontharding – op duurzame wijze drinkwater te bereiden uit oppervlaktewater. Duurzame productie van drinkwater verdient de voorkeur, omdat de uitstoot van broeikasgassen zoveel mogelijk wordt vermeden, het energieverbruik zo laag mogelijk is, verspilling van grondstoffen grotendeels wordt voorkomen en er minder afval en schadelijke stoffen het milieu terechtkomen.

Het ERM is opgesteld door drinkwaterverenigingen uit de stroomgebieden van de Maas, Rijn, Donau, Elbe en Roer. Bij de verenigingen zijn circa 170 drinkwaterbedrijven aangesloten. Ze vertegenwoordigen samen meer dan 115 miljoen consumenten van drinkwater in 17 landen (Duitsland, Oostenrijk, België, Bosnië-Herzegovina, Frankrijk, Kroatië, Liechtenstein, Luxemburg, Nederland, Montenegro, Roemenië, Servië, Slowakije, Slovenië, Zwitserland, de Tsjechische Republiek en Hongarije).

De bedrijven hebben een gezamenlijke strategie en visie voor de winning van drinkwater, die gebaseerd is op de beginselen van duurzaamheid en voorzorg/preventie. De ERM-streefwaarden zijn een uitwerking van die gezamenlijke visie. Rivierwater waarvan de samenstelling beneden de streefwaarden blijft, maakt de bereiding van drinkwater met natuurlijke zuiveringsmethoden goed mogelijk.

bekend over waar deze stoffen vandaan komen, hoe ze in het rivierwater terechtkomen en welke effecten ze hebben op het milieu en de bron voor drinkwaterproductie.'

'Een ander punt van aandacht is de ondergrens van lage rivierafvoeren bij vergunningverlening: de maatgevende lage afvoer. Het is voor de bescherming van drinkwaterbronnen van belang dat deze geregeld geactualiseerd wordt, zodat de concentraties van verontreinigingen bij zeer lage afvoeren niet te hoog oplopen. In 2018 was er gedurende vijf maanden officieel sprake van een watertekort in de Maas. Ook in 2019 was er een watertekort, minder lang, maar met lagere extremen. Een flink aantal dagen stroomde er bij Megen minder dan 30 m³ per seconde door de Maas, bij Maastricht zelfs minder dan 10 m³ per seconde: dan kan een kleine verontreiniging al snel leiden tot een onwenselijk hoge concentratie van een stof in de rivier.'

Van der Ploeg besluit: 'Het zou mooi zijn als er in de KRW een soort stroomgebiedsverplichting komt, die landen verplicht samen te werken op het gebied van opkomende stoffen. Dus niet alleen monitoren en rapporteren, maar ook internationaal samenwerken aan concrete maatregelen om de emissie van deze stoffen terug te dringen. Er gebeurt al veel in Nederland en omliggende landen op dit vlak, het zou goed zijn om op dit complexe thema de krachten te bundelen en maatregelen af te stemmen en te coördineren.'

'MEER AANDACHT VOOR KRITISCHE LAGE RIVIERAFVOEREN'

Vereniging van Rivierwaterbedrijven RIWA

De RIWA is ruim 65 jaar geleden opgericht als samenwerkingsverband van Nederlandse waterleidingbedrijven, die oppervlaktewater gebruiken voor de bereiding van drinkwater. Sinds 2002 worden binnen de RIWA drie zelfstandige secties onderscheiden voor Rijn, Maas en Schelde, verenigd in een koepel. Elke sectie behartigt de drinkwaterbelangen in zijn stroomgebied: kwaliteitsontwikkeling, onderzoek en voorlichting.

De sectie RIWA-Rijn werkt samen met de Duitse, Zwitserse en Franse collega's in de IAWR, de Internationale Arbeitsgemeinschaft der Wasserwerke im Rheineinzugsgebiet. Deze koepelorganisatie – in 1970 opgericht door RIWA, ARW (Arbeitsgemeinschaft Rhein-Wasserwerke) en AWBR (Arbeitsgemeinschaft Wasserwerke Bodensee-Rhein) – dekt het gehele Rijnstroomgebied af.

De leden van RIWA-Maas zijn drinkwaterbedrijven in Nederland en België, die samen 7 miljoen consumenten bedienen. Samen onttrekken zij jaarlijks 500 miljard liter water uit de rivier de Maas. Het uit Maaswater bereide drinkwater wordt geleverd aan consumenten in onder andere de stedelijke gebieden rondom Brussel, Antwerpen, Rotterdam en Den Haag, en delen van de provincies Limburg en Zeeland (NL), en West-Vlaanderen (B).

Achterspiegel

Ambitieuze Beleidsnota Drinkwater noodzakelijk

In 2020 verschijnt de nieuwe Beleidsnota Drinkwater, met daarin de hoofdlijnen van het beleid voor een duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. Vewin pleit voor een ambitieuze Beleidsnota Drinkwater, gericht op zowel waterkwaliteit als waterkwantiteit, die doorwerkt naar de activiteiten van provincies, gemeenten en waterschappen. Drinkwaterbronnen moeten volgens Vewin ook prioriteit krijgen bij de planvorming voor de nieuwe Kaderrichtlijn Water.

Een recente studie van KWR laat een zorgelijk beeld zien van de toestand van de bronnen. Het aantal stoffen en de concentraties van nieuwe opkomende stoffen die drinkwaterbedrijven nu aantreffen

in grond- en oppervlaktewater, maken dat de kwaliteit van deze bronnen onder toenemende druk staat. Zonder verbetering gaat de drinkwaterproductie een steeds grotere zuiveringsinspanning vergen. De droogte van 2018 heeft geleerd dat ook de beschikbaarheid van voldoende zoet water – de kwantiteit – niet in alle delen van het land vanzelfsprekend is.

Voor de Beleidsnota Drinkwater is het volgens Vewin cruciaal dat drinkwaterbedrijven, ook in tijden van klimaatverandering en energietransitie, hun wettelijke taak optimaal kunnen blijven uitvoeren. Bij het kwalitatief en kwantitatief veiligstellen van drinkwaterbronnen is ook internationale afstemming nodig. Een recent incident met prosulfocarb in de Maas onderstreepte dat nog eens. Het leidde tot wekenlange noodgedwongen innamestops voor de drie drinkwaterbedrijven die water innemen uit de Maas.